ЛЬВІВСЬКИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра міжнародних економічних відносин

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

ОСОБЛИВОСТІ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ТУРЕЧЧИНОЮ

Виконала: здобувачка вищої освіти
ступеня бакалавра ОПП “Міжнародні економічні відносини”
спеціальності 292 “Міжнародні економічні відносини”

_____ _____Лень Софія Сергіївна
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові)

_____ Науковий керівник д.е.н., проф. Копич Роман Іванович
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові)

Львів – 2026

АНОТАЦІЯ

Лень С. С. Особливості торговельно-економічних відносин між Україною та Туреччиною. – Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття вищої освіти ступеня "бакалавр" за освітньо-професійною програмою "Міжнародні економічні відносини" зі спеціальності "Міжнародні економічні відносини". – Львівський торговельно-економічний університет. Львів. 2026.

У роботі розглянуто засади становлення та розвитку економічних відносин між Україною та Туреччиною, а також детермінанти та сфери економічного партнерства України та Туреччини.

Зроблено аналіз стану та особливостей торговельно-економічних відносин між Україною та Туреччиною, виділено аналітичні характеристики торгівлі України та Туреччини та проведено аналіз взаємозв'язку експорту та імпорту України з Туреччиною і ВВП країни.

Обґрунтовано перспективи та стратегічні пріоритети розвитку торговельно-економічних відносин між Україною та Туреччиною.

Ключові слова: *торговельно-економічні відносини, зовнішня торгівля, співробітництво, партнерство, вільна торгівля.*

ANNOTATION

Len S. S. Peculiarities of trade and economic relations between Ukraine and Turkey. – Manuscript.

Qualification work for higher education of Bachelor's Degree in educational and professional program "International Economic Relations" in the specialty "International Economic Relations". – Lviv University of Trade and Economics. Lviv. 2026.

The paper examines the principles of the establishment and development of economic relations between Ukraine and Turkey, as well as the determinants and spheres of economic partnership between Ukraine and Turkey.

The state and features of trade and economic relations between Ukraine and Turkey are analyzed, analytical characteristics of trade between Ukraine and Turkey are highlighted, and the relationship between exports and imports of Ukraine with Turkey and the country's GDP is analyzed.

The prospects and strategic priorities for the development of trade and economic relations between Ukraine and Turkey are substantiated.

Keywords: *trade and economic relations, foreign trade, cooperation, partnership, free trade.*

ЗМІСТ

ВСТУП..... 4

РОЗДІЛ 1. ЗАСАДИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ТУРЕЧЧИНОЮ 8

1.1. Хронологічні аспекти розвитку торговельно-економічних відносин України та Туреччини ……..…… 8

1.2. Детермінанти та сфери економічного партнерства України та Туреччини…….. 14

Висновки до розділу……. 20

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТАНУ ТА ОСОБЛИВОСТЕЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ТУРЕЧЧИНОЮ 21

2.1. Основні аналітичні характеристики взаємної торгівлі України та Туреччини ……. 21

2.2. Аналіз взаємозв'язку експорту та імпорту України з Туреччиною і ВВП країни…….. 28

Висновки до розділу……. 32

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ТУРЕЧЧИНОЮ 33

3.1. Ключові стратегічні пріоритети співробітництва між Україною та Туреччиною ……... 33

3.2. Напрями розвитку торговельно-економічної співпраці України і Туреччини……..…….…….. 41

Виснови до розділу…….. 46

ВИСНОВКИ…….…... 48

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ…….…... 51

ВСТУП

Актуальність теми. Актуальність дослідження співпраці між Україна та Туреччина зумовлена сучасними тенденціями розвитку міжнародних економічних відносин, зростанням ролі регіонального співробітництва та необхідністю зміцнення зовнішньоекономічних зв'язків України. В умовах глобалізації міжнародна економічна взаємодія між державами набуває все більшого значення, оскільки вона сприяє розвитку торгівлі, розширенню ринків збуту, залученню іноземних інвестицій та забезпеченню економічного зростання. У цих умовах Туреччина виступає одним із важливих стратегічних партнерів України, що визначає необхідність вивчення особливостей, проблем та перспектив розвитку двостороннього співробітництва.

Актуальність теми також визначається географічним положенням обох держав, адже Україна та Туреччина є важливими учасниками економічних процесів у Чорноморському регіоні. Наявність спільних економічних інтересів та вигідне транспортно-географічне розташування створюють сприятливі умови для активізації торговельної діяльності, розвитку транспортно-логістичної інфраструктури та розширення економічного партнерства. Саме тому вивчення двосторонніх відносин є важливим для оцінки можливостей поглиблення економічної інтеграції та підвищення ефективності співпраці.

Важливість дослідження посилюється й тим, що Туреччина належить до числа провідних торговельних партнерів України. Між країнами спостерігається постійне зростання товарообігу, розширюється спектр товарів і послуг, які є предметом експорту та імпорту, а також розвивається інвестиційна співпраця. Україна експортує до Туреччини продукцію аграрного сектору, металургійної галузі та сировинні ресурси, тоді як Туреччина забезпечує постачання продукції машинобудування, текстильної промисловості, обладнання та товарів широкого вжитку. У зв'язку з цим виникає потреба у дослідженні структури зовнішньої торгівлі, її ефективності та перспектив диверсифікації економічних відносин.

Особливої актуальності тема набуває в сучасних умовах трансформації світової економіки та зміни геополітичної ситуації. Економічні та політичні виклики, зміни логістичних маршрутів, посилення конкуренції на міжнародних ринках і необхідність забезпечення економічної стійкості України потребують пошуку нових можливостей для розвитку зовнішньоекономічної діяльності. У цьому контексті Туреччина може виступати важливим партнером у процесах диверсифікації зовнішньої торгівлі та розширення економічних зв'язків.

Крім того, важливого значення набуває вивчення перспектив співпраці у стратегічних галузях економіки, зокрема в енергетиці, транспорті, інфраструктурі, агропромисловому комплексі, інноваційних технологіях та оборонній промисловості. Розширення взаємодії у цих сферах здатне сприяти економічному розвитку обох держав та створенню нових можливостей для реалізації спільних проєктів.

Мета роботи - вивчення особливостей торговельно-економічних відносин між Україною та Туреччиною. Виходячи з мети, сформульовано такі **завдання дослідження**:

- вивчити засади становлення та розвитку економічних відносин між Україною та Туреччиною;

- з'ясувати хронологічні аспекти розвитку торговельно-економічних відносин України та Туреччини, а також детермінанти та сфери економічного партнерства України та Туреччини;

- здійснити аналіз стану та особливостей торговельно-економічних відносин між Україною та Туреччиною;

- проаналізувати основні аналітичні характеристики взаємної торгівлі України та Туреччини;

- дослідити взаємозв'язок експорту та імпорту України з Туреччиною і ВВП України;

- обгрунтувати перспективи розвитку торговельно-економічних відносин між Україною та Туреччиною.

Об’єкт дослідження – торговельно-економічні відносини між Україною та Туреччиною. **Предмет дослідження** – передумови формування та особливості розвитку торговельно-економічних відносин між Україною та Туреччиною.

Для прискорення аналізу та структурування значних масивів інформації використовувалися AI-помічники, зокрема ChatGPT і Claude. Вони виконували суто функціональні завдання: підготовку коротких анотацій, вичитку структури тексту та попереднє групування даних. Уся концептуальна складова дослідження, осмислення результатів і формулювання висновків виконані автором самостійно.

Обрання використаних у дослідженні **методів та прийомів** обумовлено метою, специфічними характеристиками об’єкта дослідження та визначеними завданнями. У дослідженні нами використано:

- історичний метод для розгляду вивчення хронологічних аспектів розвитку торговельно-економічних відносин України та Туреччини;

- метод аналізу для виявлення детермінантів та пріоритетних сфер економічного партнерства України та Туреччини;

- методи аналіз та синтезу для вивчення стану та особливостей торговельно-економічних відносин між Україною та Туреччиною;

- метод конкретизації для виявлення основних аналітичних характеристик взаємної торгівлі України та Туреччини;

- кореляційно-регресійний метод для аналізу взаємозв’язків експорту та імпорту України з Туреччиною і ВВП країни;

- метод конкретизації для розробки ключових стратегічних пріоритетів співробітництва між Україною та Туреччиною та напрямів розвитку торговельно-економічної співпраці України і Туреччини;

- загальнонаукові підходи для розгляду аспектів загального змісту та дослідження літературних джерел.

Інформаційною базою дослідження є наукові та аналітичні публікації щодо передумов формування та особливостей розвитку торговельно-

економічних відносин між Україною та Туреччиною, а також офіційні документи державних та громадських інституцій, джерела мережі Інтернет.

Структура роботи складається зі вступу, трьох розділів з підрозділами, висновків, переліку використаних джерел. Основний зміст роботи викладений на 41 сторінках комп'ютерного набору, містить 3 таблиці та 12 рисунків.

РОЗДІЛ 1
ЗАСАДИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ТУРЕЧЧИНОЮ

1.1. Хронологічні аспекти розвитку торговельно-економічних відносин України та Туреччини

Актуальність дослідження співпраці між Україною та Туреччиною визначається важливістю системного та комплексного аналізу поточного стану двосторонніх взаємовідносин, оцінювання їх ефективності, виявлення проблем і обгрунтування перспектив розвитку, а також визначення шляхів зміцнення торговельно-економічного партнерства в умовах сучасних глобальних змін та викликів.

В загальному наукові дослідження торговельно-економічних відносин між Україною та Туреччиною розвивалися поступово та безпосередньо залежали від рівня економічної й політичної взаємодії між державами. Із часу встановлення дипломатичних відносин між країнами у 1990-х роках науковий інтерес до цієї тематики постійно зростав, оскільки Туреччина поступово займала важливе місце в колі зовнішньоекономічних партнерів України та стала одним із ключових учасників економічних процесів та співробітництва в межах Чорноморського регіону.

На початковому етапі розвитку наукових досліджень основна увага науковців приділялася формуванню політичних і правових засад двостороннього співробітництва. Вивчалися питання встановлення дипломатичних відносин, створення нормативно-правової бази, підписання міждержавних угод та визначення перспектив розвитку економічної взаємодії. Значна частина наукових праць була присвячена аналізу місця Туреччини у зовнішньоекономічній політиці України, а також можливостям використання переваг географічного положення держав для розвитку торговельних зв’язків.

Згідно офіційних джерел після відновлення державної незалежності України 24 серпня 1991 року, Туреччина визнала Україну протягом того ж самого року 16 грудня. Ще 20 листопада 1991 року між обома країнами встановлені консульські відносини, а вже 3 лютого 1992 року підписано Протокол про встановлення дипломатичних відносин між двома країнами. 3 квітня 1992 року в Києві офіційно відкрили Посольство Туреччини, а 3 січня 1993 року у столиці Туреччини розпочало свою роботу Посольство України [16].

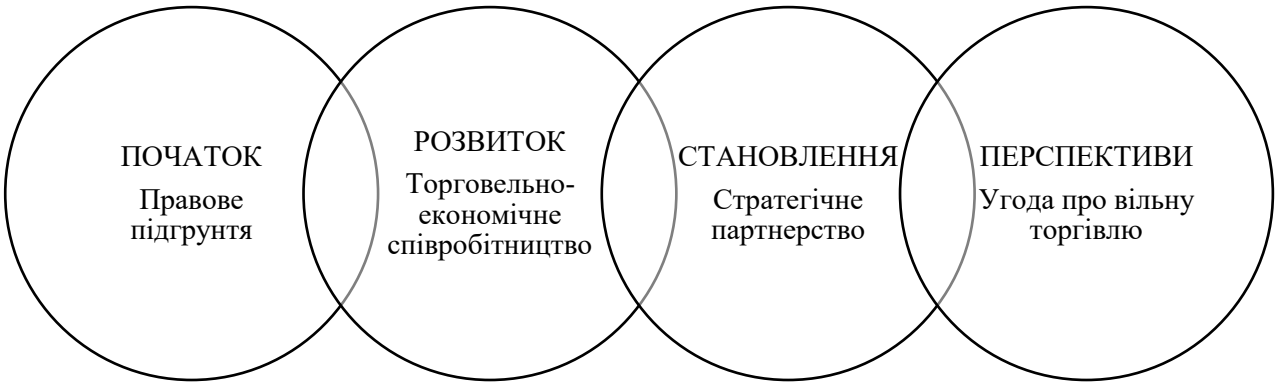

Рис. 1.1. Хронологія розвитку співробітництва України та Туреччини

Джерело: складено автором за: [1; 16; 23; 27]

Водночас зазначимо, що базові засади формування добросусідських взаємин було закладено у низці міжнародно-правових документів, приміром Договір про дружбу і співробітництво між Україною і Турецькою Республікою від 4 травня 1992 року, який зафіксував основу для розвитку двостороннього співробітництва в політичній, економічній, культурній та інших сферах. Документ передбачає становлення безпосередніх зв'язків між компаніями, а також тісне співробітництво у сфері охорони навколишнього середовища, науки і техніки, зв'язку, інформатики, туризму та спорту. Важливо, що

особлива увага приділялася взаємодії в межах Чорноморського регіону у контексті дії “Декларації про Чорноморське економічне співробітництво” (підписана 25 червня 1992 р. країнами Причорноморського регіону), вона регламентує взаємні зобов’язання країн-учасниць стосовно етапного усунення обмежень на переміщення капіталів, товарів, послуг та осіб, а також передбачає розвиток об’єктів інфраструктури і заохочує ділове партнерство [22].

Так, протягом 2000-х років наукові дослідження стали більш комплексними та зосередилися на практичних аспектах торговельно-економічної співпраці. Від 2 квітня 2004 року почав діяти Спільний план дій між Кабінетом Міністрів України та Урядом Туреччини з розширеного співробітництва.

Науковці почали аналізувати структуру двосторонньої торгівлі, динаміку експорту та імпорту товарів, рівень товарообігу, інвестиційні потоки та особливості економічної взаємодії окремих секторів економіки. Значна увага приділялася вивченню основних товарних груп, що формували двосторонню торгівлю. В результаті дослідники встановили, що Україна переважно експортувала сировинну продукцію, металургійні товари, зернові культури та аграрну продукцію, на фоні того, що Туреччина постачала текстильну продукцію, машини, обладнання, транспортні засоби та товари переробної промисловості.

Вивчення ролі Чорноморського регіону у розвитку двосторонніх відносин стало окремим напрямом наукових досліджень. Вчені робили аналіз транспортно-логістичних переваг, розвиток морських перевезень, портової інфраструктури та можливості посилення регіонального економічного співробітництва. У той же час досліджувалися питання, пов’язані з діяльністю міжнародних економічних організацій і регіональних об’єднань, що впливали на економічну взаємодію між країнами.

В результаті досліджень було встановлено (Є. Солових), що спочатку відносини України і Туреччини відзначалися ситуативністю, певним рівнем

напруженості і слабким політичним діалогом. Пасивність України у напрямі подальшого впровадження визначених ініціатив, несистемність дій гілок влади в межах країни, раптова зміна векторів у тенденціях зовнішньої політики, слабкий економічний розвиток, періодична конфронтація з регіональним гравцем росією, слабка участь у розв'язанні ключових питань регіонального розвитку сприяли створенню для Україні іміджу слабкої і непередбачуваної та сприяли орієнтації Туреччини на співробітництво з іншими країнами [22].

Починаючи з 2010-х років значна увага у наукових роботах приділялася питанням стратегічного партнерства між Україною та Туреччиною. Досліджувалися перспективи створення зони вільної торгівлі, можливості розширення інвестиційної співпраці та вплив міжнародних економічних процесів на розвиток двосторонніх відносин. Особливо активно вивчалися питання підвищення конкурентоспроможності української продукції на турецькому ринку та диверсифікації зовнішньоторговельних зв'язків України.

У той час зазначалося, що українсько-турецькі торговельно-економічні відносини розвивалися позитивно, розроблялися високотехнологічні проекти в авіакосмічній та оборонно-промисловій сферах. У торгівлі Україна посідала місце у Топ-10 країн за кількістю туристів до Туреччини, а Туреччина знаходилася у Топ-15 торговельних партнерів України в експорті товарів і послуг, переважала аграрна і харчова продукція [12].

На сучасному етапі наукові дослідження значно розширилися та охоплюють не лише торговельні показники, а й питання економічної безпеки, інноваційного розвитку, цифровізації економіки та геополітичного впливу на економічні процеси.

Так, з 2010 р. відбувається поступове відновлення українсько-турецьких відносин. У цей час налагоджується політичне розуміння, що допомагає усвідомленню потреби розроблення нового формату розвитку як двостороннього так і регіонального співробітництва, що обумовлене пошуком нових ринків та розширенням зон впливу у географічному та галузевому вимірах [22].

З 25 січня 2011 року між Україною та Туреччиною діє Угода про стратегічне партнерство, яка базується на низці двосторонніх договорів та активній співпраці, особливо у сфері безпеки, оборони та економіки [27]. Цей документ спрямований на поглиблення двостороннього співробітництва та формування довгострокових відносин між державами у політичній, економічній, безпековій і гуманітарній сферах, зокрема охоплює такі основні положення (рис. 1.2):

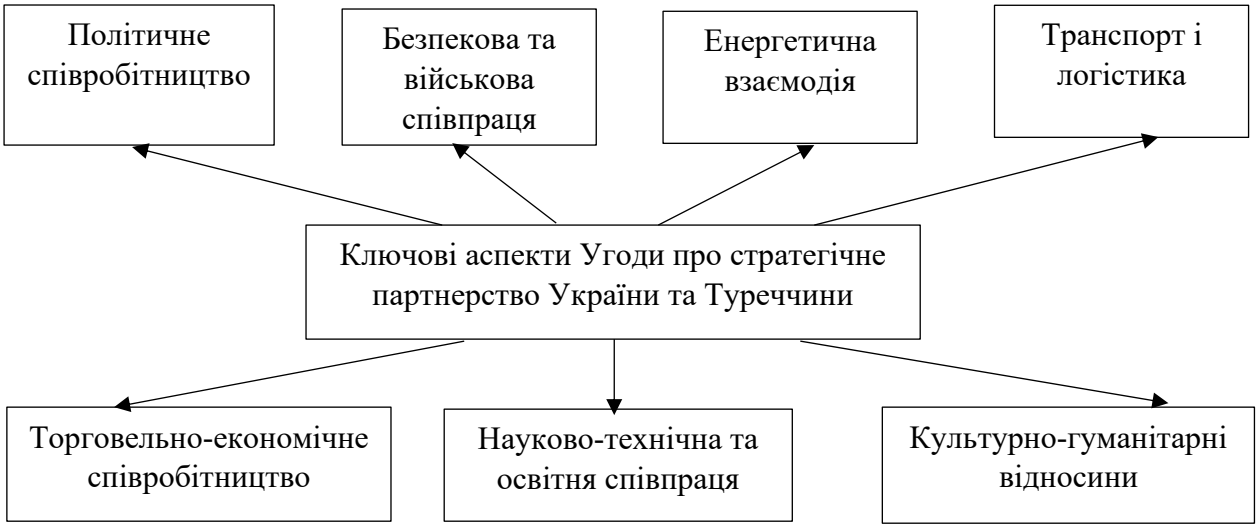

Рис. 1.2. Ключові аспекти Угоди про стратегічне партнерство України та Туреччини

Джерело: складено автором за: [4; 7; 16; 35]

- Політичне співробітництво – політичний діалог між керівництвом держав, координація дій у міжнародних організаціях та підтримка територіальної цілісності й суверенітету обох країн.

- Торговельно-економічне співробітництво – взаємна торгівля, збільшення інвестицій, розвиток підприємництва, промисловості та підтримка реалізації спільних економічних проєктів.

- Безпекова та військова співпраця – співробітництво у сфері оборони, військово-технічної взаємодії, безпеки в регіоні Чорного моря та протидії міжнародним загрозам.

- Енергетична взаємодія – співпраця у сфері енергетики, диверсифікація джерел постачання енергоносіїв і реалізація спільних інфраструктурних проєктів.

- Науково-технічна та освітня співпраця – підтримка спільних досліджень, академічних обмінів, освітніх програм і розвитку інновацій.

- Культурно-гуманітарні відносини – зміцнення культурних зв'язків, розвиток туризму, підтримка міжлюдських контактів і співробітництво у сфері культури.

- Транспорт і логістика – покращення транспортних зв'язків, розвиток морських перевезень та інфраструктури.

Договірна-правова основа співпраці партнерів сьогодні забезпечується понад 130 чинних документів, серед ключових – Договір про дружбу і співробітництво між Україною і Турецькою Республікою (04.05.1992), Спільна декларація про створення Стратегічної ради високого рівня між Україною та ТР (25.01.2011 р.). якою було зафіксовано встановлення стратегічного партнерства між двома країнами. Діє Стратегічна рада високого рівня як найвищий консультаційний орган між країнами та Туреччиною, який займається стратегічними сферами двосторонніх відносин. Зазначений механізм очолюють президенти обох країн [29].

За результатами наукових досліджень Україна відзначається сприятливими умовами для зовнішньоекономічних відносин з Туреччиною, а для неї Україна є перспективним торгівельним партнером. Товарний експорт до Турецької Республіки розглядається як важливий та пріоритетний не лише з погляду отримання валютної виручки, але й позитивного сальдо [30].

В умовах сучасних міжнародних викликів особлива увага приділяється ролі Туреччини як стратегічного партнера України, дослідженню нових напрямів співпраці в оборонній промисловості, енергетиці, інфраструктурі, аграрному секторі та післявоєнному відновленні економіки України.

Україна та Туреччина об'єктивно є близькими сусідами та стратегічними партнерами в багатьох галузях промисловості, торгівлі та економіки в цілому.

Таким чином, еволюція наукових досліджень торговельно-економічних відносин між Україною та Туреччиною демонструє перехід від загального вивчення політичних і правових аспектів співробітництва до комплексного аналізу багатогранних економічних процесів і перспектив подальшого розвитку двостороннього партнерства.

1.2. Детермінанти та сфери економічного партнерства України та Туреччини

Між двома партнерами Україною та Туреччиною вже укладено та діє 136 міждержавних документів, що мають на меті регулювати відносини майже в усіх сферах та напрямах діяльності. Основним можна вважати Договір про дружбу і співробітництво між Україною і Туреччиною, датований 4 травня 1992 року, який регламентує ключові напрямки, форми та методи співробітництва між сторонами і Спільну декларацію про створення Стратегічної ради високого рівня між Україною і Туреччиною, датовану 25 січня 2011 року, яку ми вже згадували у попередньому питанні, де визначено особливий характер взаємовідносин – стратегічне партнерство і сформовано для цього відповідний інституційний механізм реалізації.

Поміж діючих на сьогодні українсько-турецьких документів ключовими можна вважати угоди про: торговельно-економічне співробітництво; уникнення подвійного оподаткування; сприяння та взаємний захист інвестування; співробітництво у сфері боротьби зі злочинністю; співпраця правоохоронних органів; співробітництво в енергетичній галузі; міжнародні комбіновані перевезення; міжнародні автомобільні перевезення; морське торговельне судноплавство; в сфері дослідження та використання космічного простору, науки та технологій; оборонно-промислове співробітництво; військову підготовку; військово-фінансове співробітництво; співпраця у науковій галузі; співробітництво між архівними службами; співробітництво в

напрямі попередження катастроф і надзвичайних ситуацій та ліквідації їх наслідків, а також консульська конвенція [17].

Протягом робочого візиту Президента України Володимира Зеленського до Турецької Республіки, який відбувся 7 липня 2023 року, підписано Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством з питань стратегічних галузей промисловості України й Міністерством промисловості та технологій Турецької Республіки у сфері стратегічних галузей промисловості. Далі 23 жовтня 2023 року було підписано Меморандум про взаєморозуміння щодо Угоди про вільну торгівлю між Урядом України та Урядом Турецької Республіки та двосторонньої торгівлі [17].

Наразі відбувається переговорний процес у напрямі укладення міжнародних договорів про соціальне забезпечення, співпраці у міграційній та військовій сферах, співробітництва у правоохоронній сфері, у галузі культури, освіти та інформації. Загалом експерти констатують, що договірно-правова база між Україною та Туреччиною продовжує оновлюватися та розвиватися на засадах системності та комплексності.

На сьогоднішній час співробітництво між Україною і Туреччиною відбувається паралельно як на двосторонньому рівні, так і в межах регіональних організацій, підтримуючих ініціатив та програм (ОЧЕС, BLACK SEA FOR, Заходи щодо зміцнення довіри та безпеки у Чорному морі тощо). Водночас турецький вектор чітко відслідковується у трендах зовнішньоекономічної політики України [3].

Стратегічне партнерство на міжнародному рівні розглядається в якості ключового інструменту зовнішньої політики держави, воно забезпечує стратегічну довгострокову та виняткову взаємодію між рівноправними суб’єктами міжнародних відносин на засадах спільних стратегічних інтересів і цілей [4]. Під стратегічним партнерством розуміємо форму довгострокової співпраці між державами, організаціями або компаніями, яка ґрунтується на спільних інтересах, взаємній вигоді та координації дій у важливих сферах діяльності. Для держав стратегічне партнерство передбачає: тісну політичну

співпрацю; розвиток економічних і торговельних відносин; взаємодію у сфері безпеки та оборони; підтримку у міжнародних питаннях; реалізацію спільних проєктів у науці, енергетиці, транспорті, культурі та освіті.

Стратегічне партнерство між Україною та Туреччиною базується на спільних інтересах у Чорноморському регіоні, розвитку торгівлі, оборонної співпраці та підтримці територіальної цілісності України. Отже, засадами стратегічного партнерства України та Туречиини є такі (рис. 1.3): оборонна сфера – укладено рамкову угоду про співробітництво у сфері високих технологій, авіаційній та космічній галузях; економіка – підписано Угоду про вільну торгівлю, спрямовану на значне збільшення товарообігу; дипломатія – створено Стратегічну раду високого рівня між Україною та Туреччиною, яка працює на основі Спільного плану дій; підтримка територіальної цілісності – Туреччина непохитно підтримує суверенітет України, що зміцнює стратегічний характер партнерства, особливо в умовах війни.

Рис. 1.3. Засади стратегічного партнерства України та Туреччини

Джерело: складено автором за: [16]

Ключовими сферами партнерства між Україною та Туреччиною є:

1. Торговельно-економічна співпраця – розвиток двосторонньої торгівлі, реалізація Угоди про вільну торгівлю, розширення експорту та імпорту товарів,

інвестиційна співпраця. Особливо активно розвиваються аграрний сектор, машинобудування, текстиль, логістика та будівництво [29].

2. Оборонна та військово-технічна сфера – спільне виробництво безпілотників, авіаційної техніки, розвиток оборонної промисловості, реалізація спільних військових проєктів та співпраця у сфері безпеки Чорноморського регіону [9].

3. Політичне та стратегічне партнерство – координація позицій у міжнародних організаціях, підтримка територіальної цілісності України, співпраця у питаннях регіональної безпеки [17].

4. Інфраструктура та транспорт – розвиток морських перевезень, портової інфраструктури, транспортних коридорів та логістичних маршрутів між Європою, Чорним морем і Близьким Сходом [27].

5. Енергетика – співпраця у сфері відновлюваної енергетики, енергетичної безпеки та інфраструктурних енергетичних проєктів [18].

6. Культурно-гуманітарна сфера – розвиток туризму, освіти, культурного обміну та підтримка кримськотатарського народу [5].

Щодо торговельно-економічних відносин між Україно та Туреччиною, то вони розвиваються на основі Угоди про вільну торгівлю між Україною та Туреччиною (3 лютого 2022 року), що спрямована на створення сприятливих умов для розвитку двосторонніх торговельно-економічних відносин, усунення бар’єрів у торгівлі та поглиблення економічного співробітництва між країнами [25].

Зміст Угоди полягає у визначенні правил та умов торгівлі між Україною і Туреччиною. Документ передбачає поступове зниження або скасування митних тарифів на значну частину товарів, спрощення процедур торгівлі, забезпечення доступу товарів на ринки обох держав, регулювання питань походження товарів, митного співробітництва, санітарних та технічних стандартів, а також механізмів вирішення торговельних спорів. Крім того, угода охоплює аспекти захисту конкуренції, інвестиційного співробітництва та створення сприятливого середовища для бізнесу.

Призначення Угоди полягає у стимулюванні зростання товарообігу між країнами, розширенні експортних можливостей українських і турецьких підприємств, залученні інвестицій, розвитку виробничої кооперації та зміцненні економічного партнерства. Для України ця угода також має важливе стратегічне значення, оскільки сприяє диверсифікації зовнішньої торгівлі, інтеграції у міжнародні ринки та підвищенню конкурентоспроможності національної економіки.

Основною метою угоди є стимулювання товарообігу, посилення інвестиційної співпраці та створення більш конкурентних умов для економік України й Туреччини. Ключові аспекти Угоди про вільну торгівлю між Україною та Туреччиною включають такі положення (рис. 1.4):

- Скасування та зниження митних тарифів – поступове усунення або зменшення мит на значну частину товарів, що сприяє здешевленню експорту та імпорту між країнами.

- Розширення доступу до ринків – створення більш сприятливих умов для українських і турецьких виробників щодо виходу на ринки обох держав.

- Лібералізація торгівлі товарами – спрощення умов торгівлі промисловими та окремими сільськогосподарськими товарами.

- Технічні стандарти та сертифікація – наближення процедур оцінки відповідності, усунення технічних бар’єрів у торгівлі та спрощення сертифікаційних процедур.

- Митне співробітництво – удосконалення митних процедур, прискорення оформлення товарів і забезпечення прозорості торгівлі.

- Захист інвестицій та розвиток бізнесу – створення сприятливого середовища для інвесторів і стимулювання економічної співпраці.

- Правила походження товарів – визначення критеріїв, за якими встановлюється країна походження товару для застосування тарифних преференцій.

- Механізм врегулювання спорів – встановлення процедур розгляду торговельних суперечок між сторонами.

- Поглиблення економічної інтеграції – посилення економічного партнерства, розвиток виробничої кооперації та збільшення обсягів взаємної торгівлі.

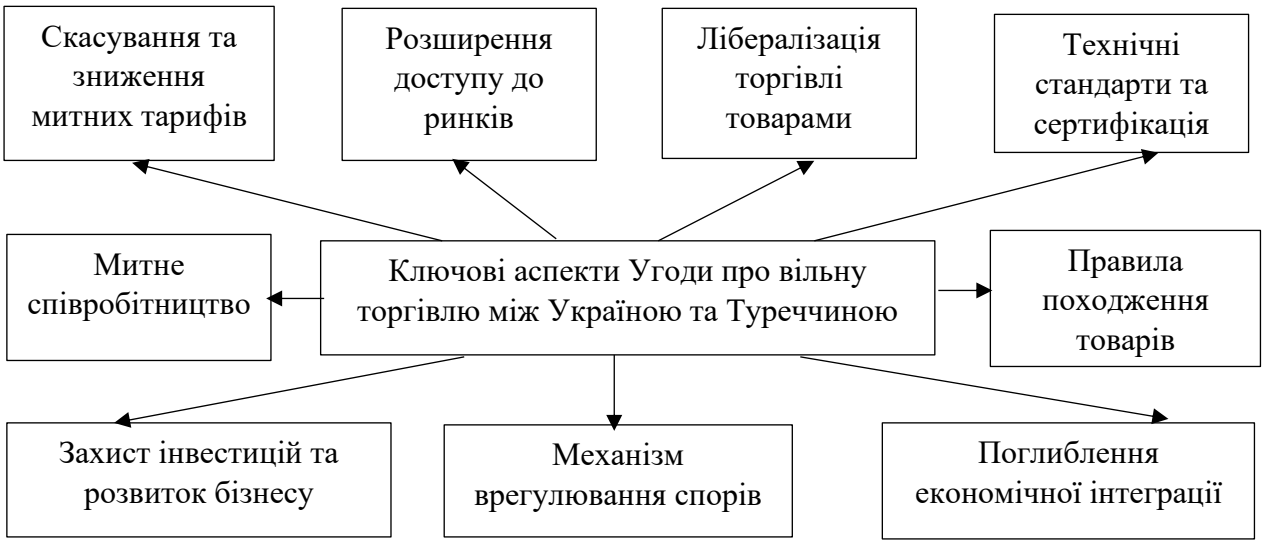

Рис. 1.4. Ключові аспекти Угоди про вільну торгівлю між Україною та Туреччиною

*Джерело:*складено автором за: [25]

Під детермінантами економічного партнерства України та Туреччини ми розуміємо основні чинники, які впливають на розвиток співпраці між країнами. До них належать:

- Вигідне географічне положення, яке розкривається у тому, що обидві країни мають вихід до Чорного моря, що однозначно сприяє розвитку торгівлі та транспортних перевезень.

- Взаємодоповнюваність економік, яка полягає у тому, що Україна експортує аграрну продукцію, метал, сировину, а Туреччина – промислові товари, техніку, текстиль та продукцію переробки.

- Стратегічне партнерство як політична підтримка та спільні інтереси у сфері безпеки стимулюють економічну співпрацю.

- Угода про вільну торгівлю, яка створює умови для зниження та усунення торговельних бар’єрів та збільшення масштабів товарного обігу.

- Інвестиційна зацікавленість, яка передбачає, що турецькі компанії беруть безпосередню участь у будівництві, інфраструктурних та промислових проєктах в Україні.

- Розвиток міжнародної логістики як посилення транспортних коридорів між Європою, Азією та Близьким Сходом.

Отже, співпраця між Україною та Туреччиною охоплює політичну, економічну, оборонну, енергетичну, транспортну та гуманітарну сфери. Країни розвивають двосторонню торгівлю, інвестиційне співробітництво, спільні проєкти в оборонній промисловості та інфраструктурі. Важливими напрямами є реалізація Угоди про вільну торгівлю, розвиток морських перевезень, підтримка безпеки Чорноморського регіону та культурно-освітні зв'язки. Туреччина також підтримує територіальну цілісність України та бере участь у гуманітарних ініціативах.

Висновки до розділу

Наукові дослідження торговельно-економічних відносин між Україною та Туреччиною розвивалися поступово та визначалися рівнем економічної й політичної взаємодії між державами. Договірна-правова основа співпраці партнерів сьогодні забезпечується понад 130 чинних документів.

Ключові аспекти Угоди про стратегічне партнерство України та Туреччини: політичне та торговельно-економічне співробітництво, безпекова та військова співпраця, енергетична взаємодія, науково-технічна та освітня співпраця, культурно-гуманітарні відносини, транспорт і логістика.

Сьогодні особлива увага приділяється вивченню ролі Туреччини як стратегічного партнера України, дослідженню нових напрямів співпраці в оборонній промисловості, енергетиці, інфраструктурі, аграрному секторі та післявоєнному відновленні економіки України.

РОЗДІЛ 2
АНАЛІЗ СТАНУ ТА ОСОБЛИВОСТЕЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ТУРЕЧЧИНОЮ

2.1. Основні аналітичні характеристики взаємної торгівлі України та Туреччини

Як ми вже писали у попередньому розділі, серед основних сфер економічного партнерства України та Туреччини представлені такі: торгівля товарами та послугами (аграрна продукція, металургія, текстиль, машинобудування); оборонно-промисловий комплекс (спільне виробництво військової техніки та безпілотників); будівництво та інфраструктура (участь турецьких компаній у будівництві доріг, мостів, аеропортів); енергетика (співпраця у сфері енергетичної безпеки та відновлюваної енергетики); транспорт і логістика (морські перевезення, розвиток портів та міжнародних транспортних маршрутів), туризм і гуманітарна сфера) розвиток туристичних потоків, освітніх та культурних зв'язків). Розуміючи важливість співробітництва у різних сферах діяльності, у цьому розділі зупинимося на аналізі особливостей торговельно-економічних відносин між Україною та Туреччиною, які базуються на тісній співпраці в галузях торгівлі, інвестицій, промисловості, транспорту та сільського господарства.

Об'єктивно, Туреччина є одним із важливих торговельних партнерів України, особливо в регіоні Чорного моря. Основу українського експорту до Туреччини становлять зернові культури, металургійна продукція, залізна руда, олія та інша сировина. Водночас Україна імпортує з Туреччини машини та обладнання, текстильну продукцію, транспортні засоби, побутову техніку та хімічні товари.

Товарний оборот України за січень – лютий 2026 року перевищив 21 млрд дол, де імпорт становив 14,8 млрд дол, а експорт – 6,5 млрд дол. Серед найбільших постачальників товарів в Україну – Китай із обсягом 4 млрд дол,

Польща – 1,4 млрд дол і Туреччина – 1,1 млрд дол. Основними напрямками українського експорту були Польща (713 млн дол), Туреччина (563 млн дол) та Італія (428 млн дол) [24]. Отже, роль Туреччини, як торгівельного партнера постійно зростає. Так, в імпортному потоці товарів Туреччина витіснила з третьої позиції партнера Німеччину. За два місяці 2026 року Україна ввезла з Туреччини товарів на суму 1,1 млрд дол, що у 1,5 рази більше за аналогічний період попереднього року.

В експортному потоці товарів Туреччина зайняла друге місце, обігнавши Іспанію. Обсяг експортної виручки з Туреччини за період січень – лютий 2026 року сягнув 563 млн дол, що у 1,8 рази більше аналогічного період торік. У той же час негативне сальдо у торгівлі товарами з Туреччиною ускладнилося. За перші два місяці 2025 року Україна імпортувала на 0,4 млрд дол більше, ніж експортувала, то за січень – лютий 2026 року вже на 0,5 млрд дол [24].

Але на фоні поглиблення торговельної співпраці важливим є усвідомлення існування низки проблем, які ще стримують зростання обсягів взаємної торгівлі та ускладнюють диверсифікацію товарної структури українського експорту до Туреччини, серед них найбільш важливими є такі [2]:

– товарна структура вітчизняного експорту відзначається сировинним характером, частка високотехнологічних товарів є незначною;

– асиметрія торговельної ситуації з домінуванням у вітчизняному експорті дешевих сировинних ресурсів, а у імпорті – вартісних готових виробів;

– низхідна тенденція до зменшення позитивного торговельного сальдо для України і його зміна на негативне;

– ускладнені митні процедури, що уповільнюють активний розвиток двосторонніх взаємин;

– певна неузгодженість щодо стандартизації виробництва товарів;

– затримки з поетапною оплатою послуг турецьких підприємств-підрядників;

– відсутність торговельного представництва України на території Туреччини для промоції вітчизняних бізнес-інтересів;

– асиметрія, що проявляється у високій активності турецьких компаній (“Енка”, “Догуш”, “Тюрксель”) на вітчизняному ринку та незначній представленості українських компаній на турецькому ринку;

– незначна підтримка щодо залучення українського бізнесу до реалізації спільних українсько-турецьких проектів з виробництва наукомісткої продукції;

– прогалини у проведенні спільних виставково-ярмаркових заходів вітчизняних та турецьких компаній у аграрній галузі та промисловості.

На державному рівні визнано, що зміцнення стратегічного партнерства між Україною та Туреччиною відкриває новітні економічні та геополітичні перспективи та посилить позиції України, що вкрай важливо в період ескалації російської агресії. Угода про вільну торгівлю має загалом позитивний вплив на економіку України. Так, можуть створюватися нові робочі місця в експортно-орієнтованих галузях, що генеруватимуть додану вартість та наповнюватимуть бюджет. За попередніми підрахунками, ця Угода щорічно додаватиме 2,2% до ВВП та 2,6% до доходів домогосподарств.

Ключовим моментом згаданої угоди є 0% імпортне мито, встановлене Туреччиною на 10 337 товарних позицій (95% від загальної кількості експортованих Україною товарів). Крім того, тарифні квоти або знижені імпортні мита будуть застосовуватися ще до 1348 товарних позицій [36].

За підсумками 2025 р. товарний обіг України зріс до 125,2 млрд дол. США (на 11,5 %) порівняно з попереднім роком. Вагому роль у географічній структурі зовнішньої торгівлі товарами відводиться країнам-членам ЄС (за результатами 2024 року їх частка складала 53,8 %, за 2025 рік – 50,3 %). Якщо розглядати ЄС як торговельний блок, то він зберігає першість і в експорті товарів і в імпорті. Зменшення частки ЄС, яке можна побачити, є наслідком не лише обмежень для вітчизняних виробників, а й збалансування географічної структури експортних поставок і зростання ролі Азії та Африки [28].

Наступним після ЄС торговельним партнером для України у 2025 році (16,8 % від загального товарного обігу) із переважанням імпорту над експортом та відповідно від'ємним сальдо для України. Третім за масштабами товарного обігу партнером для України у 2025 році була Туреччина (частка 7,2 %). Україна здебільшого імпортувала товари з Туреччини (обсягом 6,2 млрд дол. США), ніж експортувала до неї (2,7 млрд дол. США).Частка Туреччини в українському експорті – 6,8%, в українському імпорті – 7,3%.

Основою статтею імпорту була товарна категорія під назвою "інші товари", загальний обсяг складав 2,1 млрд дол. США із часткою 2,5 % від загального товарного імпорту до України. Водночас Україна імпортувала з території Туреччини нафтопродуктів на суму 639 млн дол. США. Стосовно експорту з України, то його основою виявилася кукурудза (постачання в обсязі 1,2 млрд дол. США) і на зазначену вітчизняну товарну позицію припало 43,4 % загального товарного експорту до Туреччини [28].

Отже, у 2025 році Туреччина була одним з ключових партнерів України у зовнішній торгівлі, як у експорті, так і у імпорті (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Географічний вимір структури зовнішньої торгівлі товарами України в 2025 р.

Товарний експорт		Товарний імпорт	
Країни	Частка в експорті, %	Країни	Частка в імпорті,%
Країни ЄС	57,8	Країни ЄС	46,7
Туреччина	6,8	Китай	22,7
Країни СНД	5,2	Туреччина	7,3
Китай	4,5	США	5,5
Єгипет	3,8	Індія	2,1
США	2,6	Велика Британія	1,7
Індія	2,1	Японія	1,3
Велика Британія	1,6	Південна Корея	1,1
Алжир	1,6	В'єтнам	1,1
Ліван	1,3	Швейцарія	1,1
Ірак	1	Країни СНД	0,9
Інші країни	11,7	Інші країни	8,5

Джрело: складено за: [28]

Україна імпортує з Туреччини досить широкий спектр товарних позицій. Найбільші категорії імпорту – це: текстиль і одяг (тканини, взуття, домашній текстиль, трикотаж); побутова техніка та електроніка; машини й обладнання для промисловості; хімічна продукція (пластмаси, фарби, мийні засоби); харчові товари (цитрусові, горіхи, солодощі, оливки, риба); будівельні матеріали (кераміка, плитка, сантехніка); металопродукція; автозапчастини та комплектуючі. Окремо Туреччина є важливим постачальником меблів, упаковки, косметики і товарів легкої промисловості.

За даними української митниці, загалом найбільшу частку імпорту України становлять: машини, устаткування та транспорт; продукція хімічної промисловості; паливно-енергетичні товари [14]. Водночас Україна активно експортує до Туреччини: зернові (кукурудзу, пшеницю); сою; соняшникову олію; метали [32].

Загалом частка Туреччини у товарній структурі зовнішньої торгівлі України змінювалася більш кардинально у імпорті – з 1,7% у 2005 році до 5,9% у 2024 році (і у 2023 році була 7,41%), водночас частка Туреччині у вітчизняному експорті протягом періоду 2005-2024 рр. коливалася загалом в межах 5,2-7,2%.

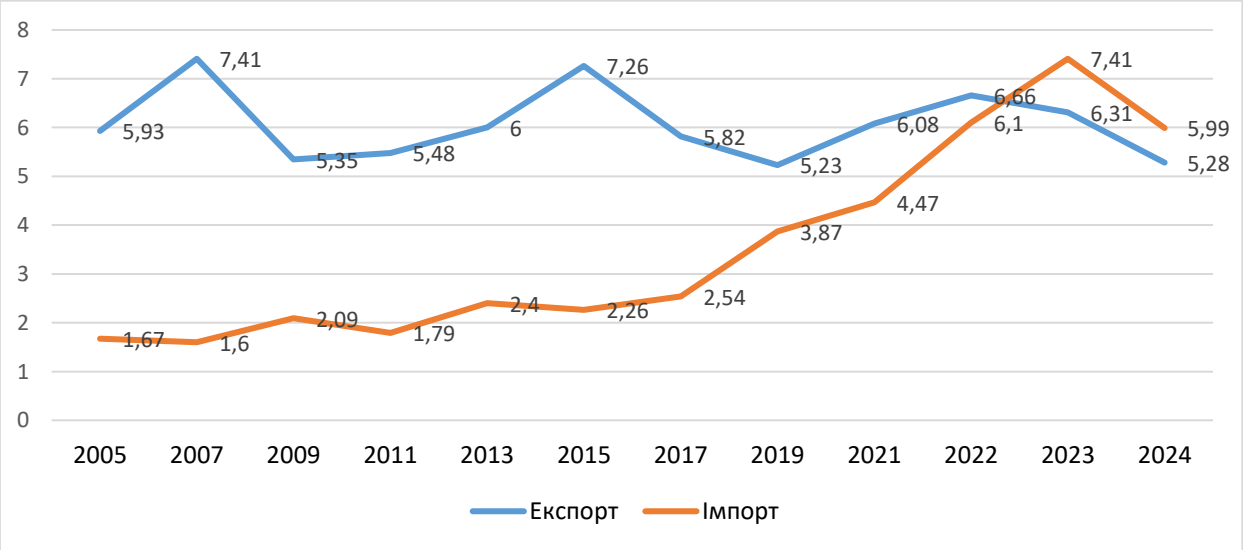

Рис. 2.1. Питома частка Туреччини у зовнішній торгівлі товарами України

Джерело: складено за: [13]

Можна побачити з даних рис. 2.2, що сальдо зовнішньої торгівлі України з Туреччиною до 2021 року було позитивним для України, а з 2022 року стало негативним.

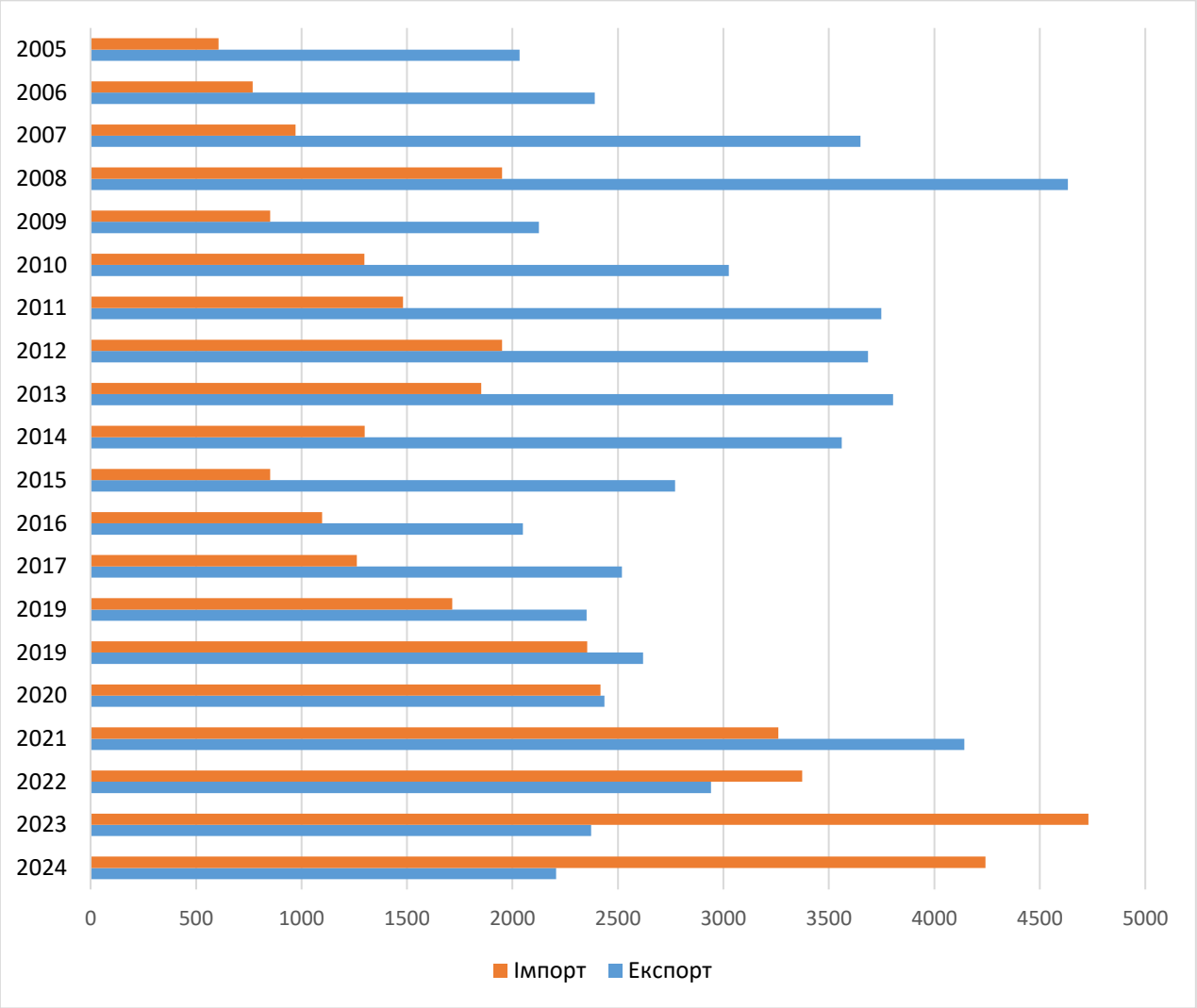

Рис. 2.2. Обсяги товарного експорту та імпорту Туреччини у зовнішній торгівлі товарами України

Джерело: складено за: [13]

У зовнішній торгівлі між Україною та Туреччиною існує низка проблем, які стримують повне розкриття економічного потенціалу співпраці. Основні труднощі пов'язані з війною, логістикою, торговельними бар'єрами та економічною конкуренцією.

Розпочнемо з війни та безпекових ризиків. Об'єктивно, що найбільша проблема для України – повномасштабна війна. Вона призводить до

руйнування об’єктів портової інфраструктури, підвищення небезпеки морських перевезень у Чорному морі, збільшення вартості страхування вантажів та затримок у поставках товарів. Саме через це український експорт до Туреччини стає більш дорогим і менш стабільним.

Наступними є логістичні труднощі, так як торгівля між країнами значною мірою залежить від морського транспорту. Проблемами є обмеженість у роботі українських портів, нестача альтернативних транспортних маршрутів, перевантаження сухопутних шляхів та високі транспортні витрати. Це сьогодні особливо впливає на аграрний та металургійний експорт.

Щодо торговельних дисбалансів, то подекуди виникає ситуація, коли імпорт турецьких товарів до України зростає швидше, ніж український експорт до Туреччини. Внаслідок цього погіршується торговельний баланс, українські виробники відчувають сильну конкуренцію та частина українських підприємств втрачає ринок. Особливо це помітно у сфері текстилю, побутової техніки та легкої промисловості.

Існують труднощі, пов’язані із конкуренцією на ринках. Україна та Туреччина часто експортують схожі товари, зокрема метал, аграрну продукцію, будівельні матеріали. Тому вони можуть бути не лише партнерами, а й конкурентами на ринках Європи, Близького Сходу та Африки.

Також залишаються бар’єри у вигляді митних та нетарифних бар’єрів. Попри розвиток співпраці, залишаються складні митні процедури, різні технічні стандарти, сертифікаційні вимоги та бюрократичні перепони. Це ускладнює роботу малого та середнього бізнесу.

Щодо нестабільності валют і економічні ризики, то тут можна виокремити коливання турецької ліри, української гривні, світових цін на зерно та метал, які створюють труднощі для довгострокових контрактів і прогнозування прибутків.

Недостатній рівень інвестицій також несприятливо позначається на обсягах і тенденціях взаємної торгівлі. Хоча Туреччина зацікавлена в

українському ринку, інвестори побоюються воєнних ризиків, корупції, нестабільного законодавства, судових проблем. Через це багато потенційних проєктів реалізуються повільно.

Слід назвати бар'єри, пов'язані із проблемами з інфраструктурою. Україна потребує модернізації портів, оновлення залізниці, покращення митної інфраструктури. Без сучасної інфраструктури великі обсяги торгівлі розвивати складно.

І ще однією проблемою залишаються політичні та геополітичні фактори. Туреччина веде багатовекторну зовнішню політику і підтримує економічні контакти з різними країнами регіону. Іноді це може створювати дипломатичні суперечності, різні економічні інтереси, складність у координації політики.

Отже, головними проблемами українсько-турецької торгівлі є війна, логістичні труднощі, торговельний дисбаланс та бар'єри для бізнесу. Водночас більшість цих проблем можна поступово вирішити через розвиток інфраструктури, поглиблення угоди про вільну торгівлю, цифровізацію митниці та спільні інвестиційні проєкти.

2.2. Аналіз взаємозв'язку експорту та імпорту України з Туреччиною і ВВП країни

Проведемо аналіз взаємозв'язку між ВВП України та експортом і імпортом України з Туреччиною протягом 2005-2024 рр. Розглянемо загальні результати. За результатами кореляційного аналізу макроекономічних показників України встановлено наступні зв'язки (табл. 2.2).

Ці результати показують, що ВВП сильніше пов'язаний з імпортом, ніж з експортом. Експорт та імпорт практично не залежать один від одного, що свідчить про їхню відносну незалежність у розглядуваному періоді.

Таблиця 2.2

Матриця кореляцій

Критерії	Коефіцієнт кореляццї	Оцінка зв'язку
ВВП України та імпорт з Туреччини	0,7615	дуже сильний позитивний зв'язок
ВВП України та експорт до Туреччини	0,5694	помірний позитивний зв'язок
Експорт України до Туреччини та імпорт України з Туреччини	0,0230	дуже слабкий зв'язок

Джерело: складено автором

Перейдемо до розгляду регресійних моделей. Для прогнозування значень показників було протестовано сім різних моделей машинного навчання (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Регресійні моделі

Модель	R^2 Score	Коефіцієнти
LinearRegression	0,89	[0,55, 0,75]
Ridge	0,88	[0,52, 0,71]
ARDRegression	0,89	[0,54, 0,74]
BayesianRidge	0,89	[0,54, 0,74]
ElasticNet	0,24	[0,02, 0,15]
ElasticNetCV	0,87	[0,47, 0,66]
Lars	0,89	[0,55, 0,75]

Джерело: складено автором

Найкращі результати показали LinearRegression, ARDRegression, BayesianRidge та Lars з $R^2 = 0,89$, що свідчить про високу якість прогнозування. Модель ElasticNet показала гірші результати ($R^2 = 0,24$) і не рекомендується для використання на цьому наборі даних.

Проведемо аналіз трендів. Графік на рис. 2.3 демонструє нормалізовані значення ВВП, експорту та імпорту протягом 20 років. Видно, що показники мають схожу тенденцію розвитку, однак у останні чотири роки спостерігається невелике відхилення: імпорт і ВВП продовжують зростати, тоді як експорт демонструє деякі коливання.

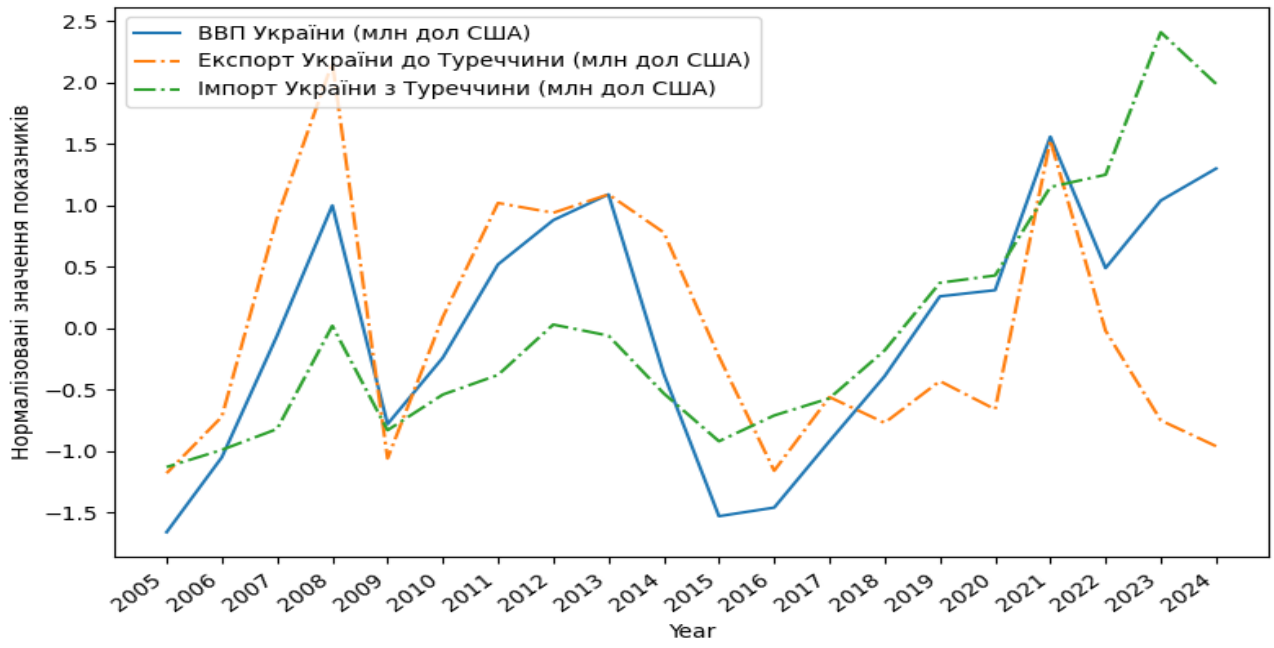

Рис. 2.3. Нормалізовані значення показників

Джерело: складено автором

Графік (рис. 2.4) порівнює фактичні дані з прогнозами, одержаними за допомогою моделі Lars (найкраща модель за даною вибіркою). Близькість прогнозованої лінії до фактичних значень підтверджує виключно високу точність моделі та її придатність для аналітичних цілей.

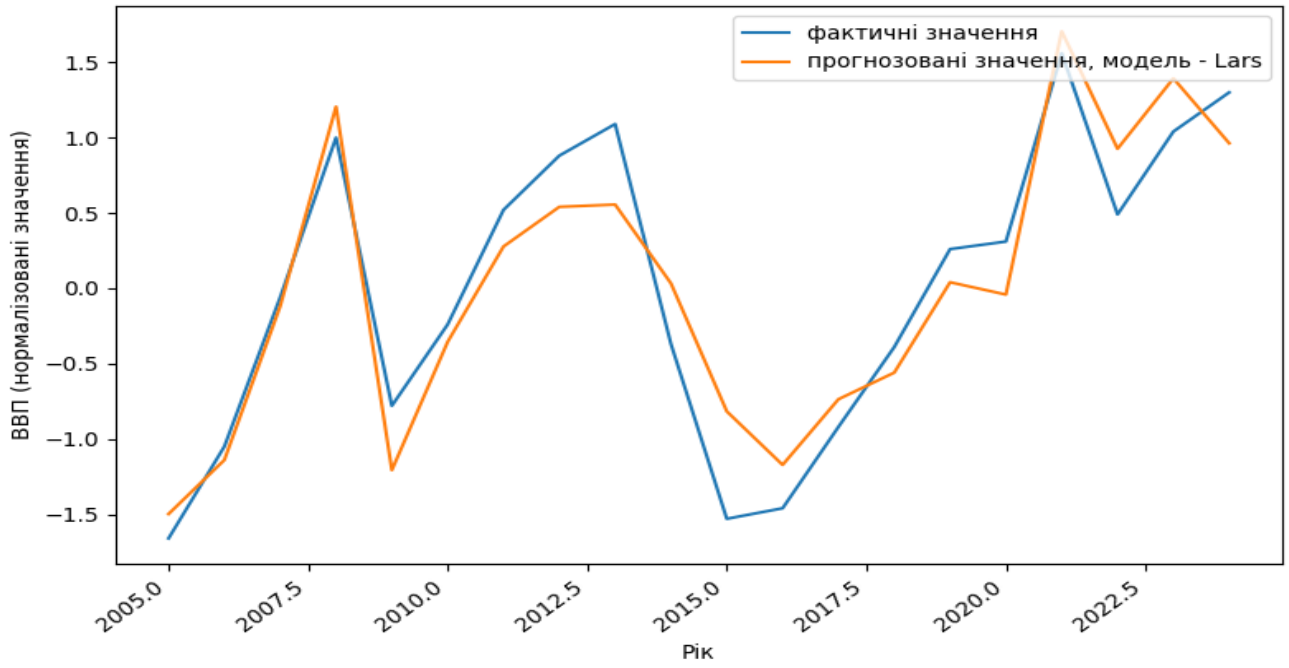

Рис. 2.4. Прогноз моделі Lars

Джерело: складено автором

Отже, можемо констатувати наступне:

- Сильний зв'язок ВВП та імпорту: збільшення ВВП супроводжується приблизно пропорційним зростанням імпорту. Це свідчить про залежність імпортованого споживання від внутрішнього економічного розвитку.

- Помірний зв'язок ВВП та експорту: кореляція експорту з ВВП нижча, що може вказувати на залежність експорту від зовнішніх чинників (попит на світовому ринку, цінова кон'юнктура) більше, ніж від внутрішнього виробництва.

- Незалежність експорту та імпорту: дуже слабкий зв'язок між експортом та імпортом ($r = 0{,}023$) означає, що ці показники формуються під впливом різних факторів і не перебувають у прямій залежності.

- Висока якість регресійних моделей: Переважна більшість моделей показала $R^2 \approx 0{,}89$, що дозволяє використовувати їх для надійних прогнозів і аналізу тенденцій.

Висновки до розділу

Туреччина є одним з важливих партнерів України у зовнішній торгівлі, як у експорті, так і у імпорті. Питома вага Туреччини у товарній структурі зовнішньої торгівлі України коливалася у імпорті – з 1,7% у 2005 році до 5,9% у 2024 році, у вітчизняному експорті коливалася у цей час загалом в межах 4,9-7,2%. Сальдо зовнішньої торгівлі України з Туреччиною до 2021 року було позитивним для України, а з 2022 року стало негативним. Ключові труднощі у рощвитку взаємної торгівлі пов'язані з війною, логістикою, торговельними бар'єрами та економічною конкуренцією.

Результати економетричного дослідження показують, що ВВП України сильніше пов'язаний з імпортом з Туреччини, аніж з експортом до Туреччини. Зростання ВВП супроводжується практично пропорційним зростанням імпортних надходжень. Експорт та імпорт майже не залежать один від одного, що доводить їхню відносну незалежність протягом досліджуваного періоду.

РОЗДІЛ 3
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ТУРЕЧЧИНОЮ

3.1. Ключові стратегічні пріоритети співробітництва між Україною та Туреччиною

Досвід формування та розвитку основних напрямків економічної політики Туреччини є корисним для вивчення і застосування в Україні, економіка якої ототожнюється зі стратегією наздоганяльного розвитку. Беручи до уваги особливий теперішній статус Туреччини в регіоні та світі загалом та успішний досвід ефективного становлення експортноорієнтованих галузей для забезпечення економічного зростання та зміцнення соціальних стандартів життя, а також чітку позицію цієї країни у сфері підтримки суверенітету України та засудження анексії Криму, подальше поглиблення та закріплення стратегічних відносин із Туреччиною повинно розглядатися як один із пріоритетів зовнішньої політики України.

Так, чинниками потужного економічного зростання Туреччини стали [1; 16]:

– успішно втілені структурні реформи, стимулююча фінансово-податкова та грошово-кредитна політики;

– стратегія розвитку країни на засадах підтримки малого і середнього бізнесу, експортна орієнтованість економіки, формування сприятливого економічного клімату для залучення інвестиційних ресурсів.

Висока зацікавленість зі сторони України у стратегічному партнерстві з Туреччиною обгрунтована практикою імплементації інституціонального досвіду у вітчизняну практику стосовно підтримки експортоорієнтованих сегментів вітчизняної економіки. Прийняті на урядовому рівні програми стимулювання експорту орієнтовані на досягнення цілей [16]:

– зростання зайнятості, збільшення робочих місць;

– підтримка становлення високотехнологічних виробництв;

– розвиток малого та середнього підприємництва;

– формування позитивного іміджу, репутації та конкурентоспроможності турецьких товарів і послуг на світовому ринку.

В Туреччині функціонують понад десять різних державних програм підтримки експортної діяльності [29] (рис. 3.1):

Рис. 3.1. Державні програми підтримки експортної діяльності

Джерело: складено автором за: [29]

1. Підтримка заснування новітніх експортних виробництв, модернізація обладнання діючих виробництв і фінансування наукових досліджень. Це має забезпечувати стимулювання сучасного виробництва нової продукції, оновлення виробничих процесів, розробку нових технологій, впровадження технологічних рішень для зниження собівартості їх реалізації. В межах цієї програми передбачено допомогу в залученні інвестицій. Приміром, спеціально створений Ексімбанк в Туреччині пропонує недорогі кредити (до 3% річних, загальний кредитний портфель банку становить 20 млрд дол.). Через агенцію розвитку малого та середнього підприємництва надаються гарантії за отриманими кредитами в комерційних банках. Окрім пільгового кредитування,

банк пропонує спеціальні програми страхування експортних операцій від торгових і політичних ризиків.

2. Програма зміцнення конкурентоспроможності. В її межах держава надає відшкодування 75% витрат фірм, понесених експортерами, що були пов'язані із навчанням, консультуванням і закордонними відрядженнями, орієнтованими на реалізацію проектів з підвищення конкурентоспроможності суб'єктів малого та середнього бізнесу на світових ринках, і на їх інтеграцію в кластери за умов мінімальної участі десяти підприємств. Тут передбачена максимальна сума відшкодування у розмірі 1,2 млн дол. на кожен проект.

3. Підтримка залучення висококваліфікованих кадрів. Така програма надає можливість малим і середнім компаніям із зовнішньоторговельною орієнтацією наймати співробітників з відповідною освітою і набутим досвідом проведення міжнародних зовнішньоторговельних операцій, їхня оплата праці фінансується Міністерством економіки Туреччини.

4. Підтримка експортної діяльності аграрної продукції, яка розкривається у підвищенні конкурентоспроможності товарів турецьких виробників аграрного сектору і нарощуванні експортного потенціалу сільськогосподарської продукції. Згідно положень програми на державному рівні відшкодовується частину витрат за використання засобів зв'язку, електрики і природного газу, передбачено часткове звільнення компаній від сплати податків.

5. Підтримка формування сприятливого іміджу турецьких брендів за межами країни. Шляхом стимулювання появи на світовому ринку якісних товарів турецького виробництва, країна гарантує відшкодування від 60 до 90% витрат фірм-експортерів, понесених через проведення презентацій і міжнародних рекламних кампаній. У межах цієї програми максимальна сума відшкодування становить 250 тис. дол. на рік.

Україна та Туреччина постійно намагаються підтримувати тісні економічні стосунки, хоча в новітніх умовах глобальної трансформації торгових маршрутів, безпекових ризиків та коливання ринків взаємна

співпраця отримує нові імпульси і набуває стратегічного характеру. У процесі розвитку співробітництва уряди країн та бізнес-структури демонструють взаємну готовність зміцнювати взаємодію, формувати стійке інвестиційне середовище та формувати нові можливості для розбудови інфраструктури, логістичних схем, виробничих процесів та інноваційної діяльності.

У процесі визначення пріоритетів співробітництва ключовими напрямами, як правило, є: розширення напрямів та масштабів двосторонньої торгівлі; стимулювання процесів прямого інвестування; приваблення технологічних партнерів; розбудова промислового і логістичного потенціалу України; підтримка розвитку транспортних коридорів в межах Чорноморського регіону; активізація розвитку агропромислової галузі; створення спільних інвестиційних платформ та індустріальних хабів (рис. 3.2).

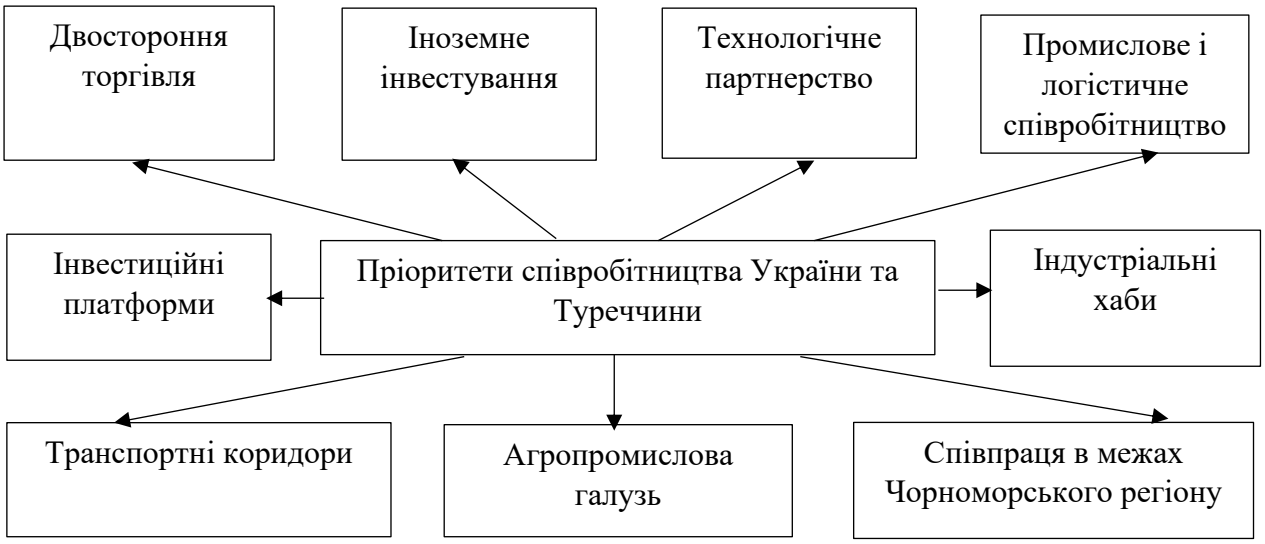

Рис. 3.2. Ключові пріоритети співробітництва між Україною та Туреччиною

Джерело: складено автором за: [26]

Ці напрями актуалізуються у світлі масштабних геополітичних трансформацій, коли Україна переглядає економічну архітектуру, інтегрується до європейського ринку і зміцнює стратегічне партнерство з державами Чорноморського регіону. У контексті сказаного Туреччина розглядається не

просто торговельно-економічним партнером, а важливим партнером у процесі забезпечення безпеки транспортних і логістичних маршрутів, судноплавства та експорту аграрної продукції.

Турецька сторона проявляє готовність збільшувати загальний торговельний обіг; розширювати обсяги інвестицій у логістику, перероблення, аграрні технології, будівництво; підтримувати українські проєкти щодо відновлення інфраструктури; розвивати діючі транспортні коридори через територію Туреччини до країн Близького Сходу та Північної Африки. Україна зі свого боку наголошує, що сьогодні являє собою ринок із значним потенціалом масштабування та залучення іноземного капіталу в такі галузі: аграрна промисловість і переробка харчової продукції; промислові парки та технологічні парки; портова логістика та суднобудування; машинобудування та виробництво обладнання; джерела альтернативної енергетики та сучасні інженерні рішення.

Важливо відмітити, що на регіональному рівні співробітництво України та Туреччини також має імпульси для розвитку. Так, підписано стратегічний Меморандум про взаєморозуміння між такими інституціями [26]: Агенцією регіонального розвитку Одеської області, Торгово-промисловою палатою Сакар'ї (Туреччина), Одеською регіональною торгово-промисловою палатою, Виробничо-торговельною радою Туреччини. Згаданий документ спрямований на активізацію співробітництва між регіонами; підтримку масштабів підприємництва; реалізацію спільних інвестиційних проєктів; обмін набутим досвідом та технологіями; започаткування спільних програм розвитку та експортної діяльності. І його слід розглядати як практичний крок до запуску нових проєктів із сприяння економічному відновленню регіону, розвитку портової екосистеми Одеської області, аграрної інфраструктури, логістичних осередків та виробничих індустріальних кластерів.

Як висновок, слід зазначити, що Україну можна розглядати як точку зростання для турецького бізнесу, вона стає однією з найбільш динамічних платформ для залучення і використання міжнародного капіталу. Українсько-

турецьке партнерство виступає логічним кроком з огляду на географічне розташування та логістичні маршрути; синергію аграрного та промислового потенціалу України і технологічних компетенцій Туреччини; взаємодоповнюючі ринки та експортні можливості; спільне стратегічне бачення розвитку Чорноморського регіону; можливість інвестицій у відновлення та нове будівництво (рис. 3.3).

Турецькі компанії на сьогодні проявляють активність в будівництві об'єктів інфраструктури, транспортній логістиці, морських перевезеннях, аграрній та харчовій переробці, військово-оборонних технологіях. Україна своєю чергою пропонує можливості масштабування саме у цих сферах шляхом забезпечення високого потенціалу прибутковості та надійного стратегічного партнерства.

Україна та Туреччина мають співпрацювати у сферах торгівлі, інвестицій, оборони, транспорту, енергетики та туризму. Важливим напрямом є розвиток стратегічного партнерства та реалізація Угоди про вільну торгівлю, що сприятиме зростанню товарообігу й економічному розвитку обох держав. Також співпраця має включати підтримку безпеки в Чорноморському регіоні, розвиток спільних технологічних проєктів і культурно-освітніх зв'язків.

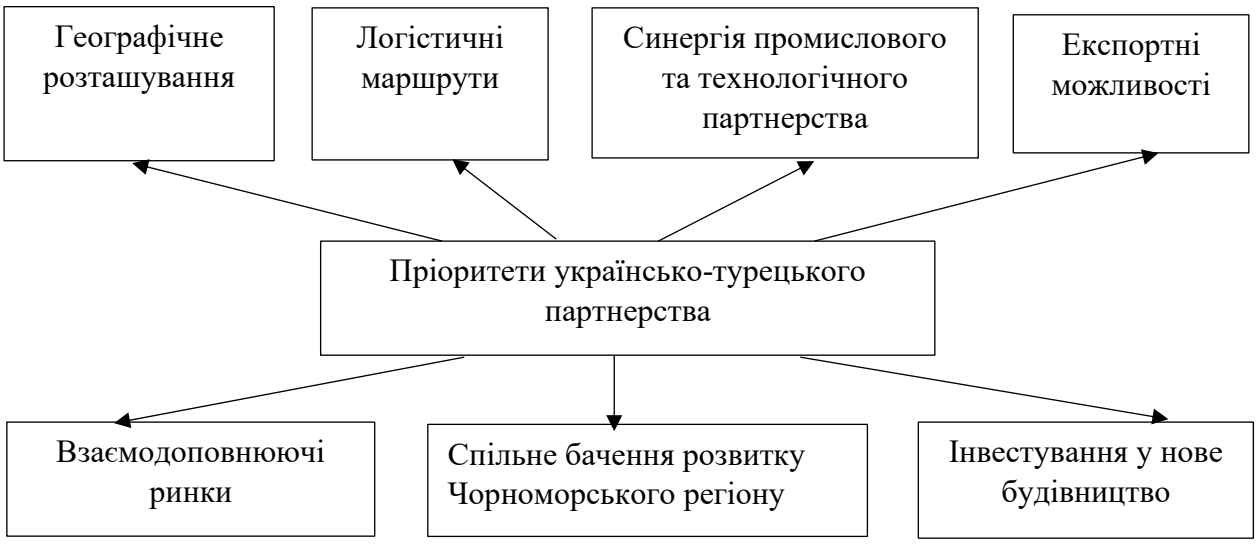

Рис. 3.3. Пріоритети українсько-турецького партнерства

Джерлео: складено автором за: [26; 27]

Україна та Туреччина можуть співпрацювати в аграрній сфері через розвиток торгівлі сільськогосподарською продукцією, спільні інвестиційні проєкти та обмін сучасними аграрними технологіями. Важливими напрямами є експорт українського зерна, олії та іншої продукції до Туреччини, співробітництво у сфері переробки сировини, логістики та продовольчої безпеки. Така взаємодія сприятиме розвитку аграрного сектору та зміцненню економічних відносин між державами.

Україна та Туреччина можуть співпрацювати у розвитку Чорноморського регіону через зміцнення безпеки судноплавства, розвиток транспортних і торговельних маршрутів, а також реалізацію спільних інфраструктурних проєктів. Важливими напрямами є співробітництво у сфері портової логістики, енергетики, екологічного захисту Чорного моря та підтримки регіональної стабільності. Така взаємодія сприятиме економічному розвитку та посиленню міжнародної ролі обох держав у Чорноморському регіоні.

Україна та Туреччина можуть співпрацювати у військовій сфері через спільне виробництво озброєння, розвиток оборонних технологій, обмін військовим досвідом та проведення спільних навчань. Важливими напрямами є співробітництво у сфері безпілотних технологій, зміцнення безпеки Чорноморського регіону та підтримка обороноздатності обох держав. Така взаємодія сприяє посиленню стратегічного партнерства та регіональної безпеки. Для підтвердження вагомості такої співпраці слід розглянути наступні аргументи.

На теперішній час між Україною та Туреччиною започаткована та реалізується доволі плідна співпраця, яка з початком повномасштабного військового вторгнення рф показала тенденцію до посилення. Але водночас науковці зазначають про існування значного потенціалу для активізації подальшого розвитку взаємної співпраці. Передусім йдеться про поглиблення військово-технологічного співробітництва з Туреччиною в рамках масового та серійного виробництва безпілотних літальних апаратів, зокрема у контексті

російсько-української війни. Беручи до уваги те, що Туреччина відзначається виробничими можливостями для реконструкції або відновлення Військово-морського комплексу України, цей напрям сьогодні стає безумовно актуальним також і у світлі повоєнної розбудови нашої країни. Також відзначають істотний потенціал у галузі виготовлення двигунів між Україною та Туреччиною, тому варто зміцнити довготривалі та взаємовигідні умови для стратегічного співробітництва.

Не менш важливими напрямками науковці вважають такі [9]: спільні двосторонні проєкти з виробництва та постачання транспортних літаків; інтеграція систем динамічного та активного захисту, силових установок, радіолокаційних станцій та оптико-електронних приладів і систем до турецької бронетехніки. Стимулюючим чинником доцільності подальшої взаємодії у сфері військового співробітництва України з Туреччиною є членство останньої у Північноатлантичному Альянсі, що може сприяти запровадженню стандартів НАТО в діяльності Збройних Сил України на постійних засадах. Тобто, впроваджуючи практично нові технологічні розробки, якими володіє країна-член НАТО в період ведення активних бойових дій, Україна зможе опановувати та застосовувати їх безпосередньо на полі бою, але своєю чергою це надає потенційні можливості для Туреччини у світлі модернізації оборонного комплексу в умовах поточних викликів.

У продовження зазначимо, що Туреччина протягом тривалого періоду вже підтвердила статус одного з важливих стратегічних партнерів України. Разом з тим, Туреччина за доволі стислий час спромоглася стати одним з найбільших експортерів новітніх видів озброєнь та накопичила істотний досвід у становленні власних військово-технічних спроможностей через забезпечення виробництва замкненого циклу. Україна теж відзначається досить потужною науково-технічною базою та значною кількістю кваліфікованих ресурсів. Отже, обидві країни можуть тісно і взаємовигідно співпрацювати у військово-промисловій галузі, забезпечуючи надійне підґрунтя для зміцнення військових потужностей [9].

3.2. Напрями розвитку торговельно-економічної співпраці України і Туреччини

Як вже було неодноразово відзначено у попередніх питаннях, перспективи подальшого розвитку торговельних відносин між Україною та Туреччиною, зокрема в межах нових міжнародних та регіональних ініціатив є суттєвими. Завершення процесу ратифікації Угоди про вільну торгівлю та інтенсифікація співпраці в рамках Чорноморського економічного співробітництва окреслює можливості для сприятимуть значному збільшенню товарного обігу та поглибленню економічної інтеграції. Серед інших важливих напрямів називають розвиток інфраструктурних проєктів та загальні ініціативи у межах “Великого Шовкового шляху”, що дадуть можливості покращити логістику та транспортні зв’язки між обома країнами. Стратегічна співпраця у галузі цифрових технологій, оборонної промисловості та реалізації інвестиційних проєктів формуватиме додаткові перспективи для зміцнення двосторонніх економічних відносин і забезпечить стабільне економічне зростання [7].

Також у попередньому розділі роботи було відзначено, що зовнішньоторговельне співробітництво між Україною та Туреччиною сьогодні демонструє характеристики позитивної динаміки з тенденцією зростання обсягів загального обігу товарної торгівлі, одночасною асиметрією взаємного доступу до ринків сторін, незначним рівнем позиціонування вітчизняних товаровиробників на турецькому ринку. Сальдо торговельного балансу змінилося з позитивного на негативне і показує тенденцію до збільшення. Науковці обґрунтовують, що певне уповільнення темпів економічного співробітництва між Україною та Туреччиною протягом останніх років було пов’язано з об’єктивними факторами, передусім, російською агресією проти України, пандемією COVID-19, гальмуванням масштабів економічного зростання у самій Туреччині та конфліктами на Близькому Сході [2]. Можна погодитися, що навіть беручи до уваги наявні труднощі, торговельні відносини

між обома країнами у подальшому можуть мати покращення в результаті підписання у 2022 році та подальшої реалізації Угоди про утворення зони вільної торгівлі. Однозначно ця угода сприятиме розвитку експортно-орієнтованих галузей.

Науковці наголошують на тому, що стратегічне партнерство між обома країнами у військово-технічній та торговельній сферах відіграє ключову роль для зміцнення обороноздатності та економічної стабільності України в період поточних викликів геополітичного походження, так як співпраця між Україною та Туреччиною передбачає постачання сучасних видів озброєння, надання технічної підтримки та розвиток сучасних технологій, що забезпечуватиме безпеку для України. Як наслідок Туреччина теж отримає свої переваги, зокрема можливість зміцнити власні позиції на міжнародному рівні, передусім в регіоні Чорного моря, а також активізувати економічне співробітництво з Україною в торговельному та промисловому секторах [7]. Таким чином, розвиток торгівлі між Україна та Туреччина може стати одним із ключових економічних напрямів для обох держав. Для ефективного розвитку співпраці варто зосередитися на кількох основних напрямах (рис. 3.4).

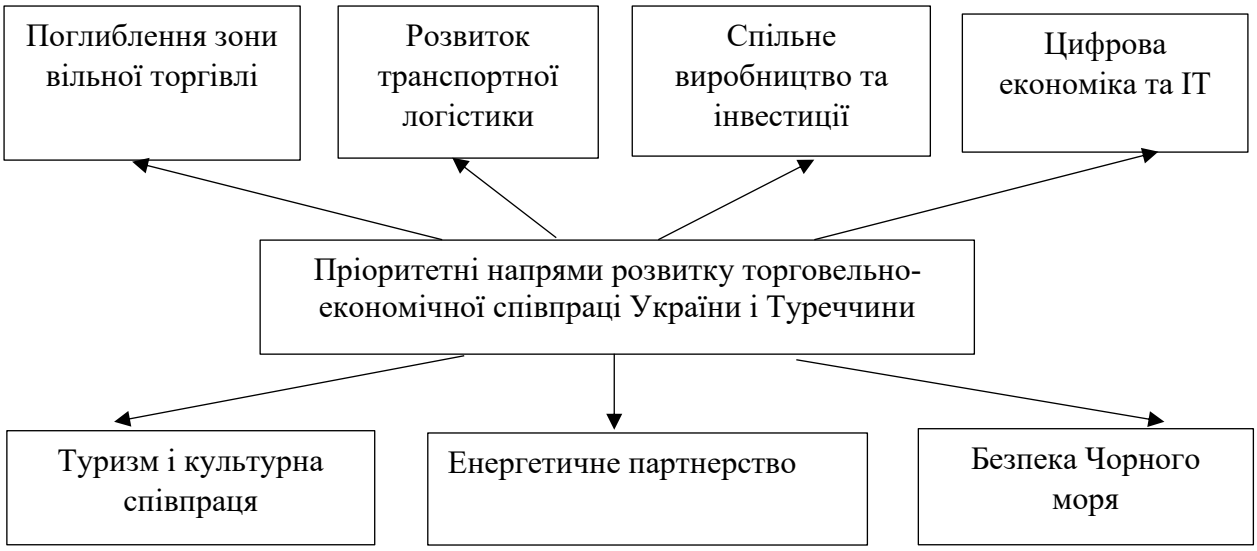

Рис. 3.4. Основні напрями розвитку торговельно-економічної співпраці України і Туреччини

Джерело: складено автором за: [4; 8; 11; 12; 16]

Обидві країни мають вигідне географічне розташування, вихід до Чорного моря та взаємно доповнювані економіки. Розпочнемо з напряму поглиблення зони вільної торгівлі. Так, найважливішим кроком є повноцінна реалізація Угоди про вільну торгівлю між Україною та Туреччиною. Це дозволить зменшити або скасувати мита, спростити митні процедури, збільшити обсяги експорту та імпорту, зробити продукцію дешевшою та конкурентнішою. У такому разі Україна могла б активніше експортувати аграрну продукцію, металургію, ІТ-послуги та продукцію машинобудування. Відповідно Туреччина може постачати текстиль, побутову техніку, будівельні матеріали та здійснювати інвестиції у виробництво.

Перспективними та стратегічними напрямами подальшої торговельно-економічної співпраці є [2]:

– збільшення обсягів поставок на турецький ринок зернових культур;

– розширення асортименти товарної продукції за рахунок поставок продукції тваринного походження;

– кооперація з питань практичного адаптування і торгівлі новими сортами продуктів, зокрема олійне насіння, соняшник, рис;

– співробітництво у галузі виробництва продукції військово-оборонного призначення.

Перейдемо до розвитку транспортної логістики, яка також безпосередньо впливатиме на активність взаємних торговельних відносин. Через війну та блокування частини морських шляхів Україні важливо створювати альтернативні маршрути разом із Туреччиною, йдеться про розвиток чорноморських портів, нові поромні лінії, модернізацію залізничних і автомобільних коридорів, спільні логістичні хаби. Туреччина може стати головним торговельним мостом України до Близького Сходу, Африки та Азії.

Важливим напрямом є спільне виробництво та інвестиції, розвиток відносин на зазначених засадах також сприятиме не лише виробничим відносинам, а й торговельним, оскільки вироблену спільно продукцію можна буде постачати на світовий ринок. Перспективним напрямом є створення

спільних підприємств у оборонній промисловості, авіаційному будуванні, виробництві дронів, агропереробці та енергетиці. Успішним прикладом вже є співпраця між Baykar та українськими підприємствами у сфері безпілотників.

Співробітництво у сфері цифрової економіки та інформаційних технологій обґрунтовано наступними факторами. Україна має сильний IT-сектор, а Туреччина – великий ринок і капітал. Відповідно варто створювати спільні технологічні парки, підтримувати стартапи, розвивати фінтех, запроваджувати електронну торгівлю між країнами.

Щодо туризму і культурної співпраці, то торгівля активно розвивається там, де формуються людські контакти. Для цього потрібно збільшувати туристичні програми, розвивати авіаційні сполучення, підтримувати студентські обміни та проводити бізнес-форуми та виставки.

Також енергетичне партнерство не втрачає своєї актуальності. Туреччина є важливим енергетичним вузлом регіону. Україна могла б співпрацювати у сфері LNG, розвивати “зелену” енергетику та брати участь у транзитних енергетичних проєктах.

Безпека Чорного моря розглядається як вагомий чинник розвитку торговельних відносин, оскільки стабільна торгівля неможлива без безпеки. Тому країнам важливо координувати морську безпеку, захищати торговельні маршрути, співпрацювати у сфері оборони та кібербезпеки.

Сукупність різних факторів робить Туреччину привабливим партнером та ринком для багатьох країн, насамперед експортерів аграрної продукції, до яких, як відомо, належить і Україна. Ще одним доволі важливим чинником, який сприятиме якісному стратегічному партнерству України та Туреччини, є майбутні перспективи післявоєнного відновлення України. Також після завершення бойових дій виникнуть кардинальні трансформації глобального безпекового середовища та економічної ситуації на світовому рівні та у Чорноморському регіоні. Нові геополітичні виклики для Туреччини та України формуватимуть низку можливостей для реалізації перспектив українсько-турецьких відносин, якими Україна повинна скористатися [23].

Окремо можна розглянути роль та діяльність Українсько-Турецької ділової ради, яка діє під егідою Ради зовнішньоекономічних зв'язків Туреччини (DEİK) у забезпеченні торговельно-економічної співпраці України і Туреччини.

Основна увага в діяльності установи зосереджена на торговельних та інвестиційних можливостях між обома країнами. Так, турецький бізнес доволі активно інвестує в Україну (понад 4 млрд дол, і 20% із 1100 іноземних компаній в Україні є турецькими). Очікується, що внаслідок дії угоди про вільну торгівлю обсяг товарного обігу зросте з 6 до 12 млрд дол. Також турецькі компанії беруть участь у реалізації 100 проєктів з відновлення та залучаються до розвитку у видобутку корисних копалин і енергетики [1].

Існують реальні можливості у співробітництві у будівельному та інфраструктурному секторах України. Фінансові потреби у відновленні сьогодні оцінюються на рівні 524 млрд дол, з яких 281 млрд дол припадає на інфраструктуру (житло, транспорт, енергетика, освіта, охорона здоров'я). Приміром, такі компанії, як PBF Group і Doğuş İnşaat ve Ticaret A.Ş., вже працюють в Україні, не дивлячись на існуючі труднощі. Турецькі підрядники накопичили потужний досвід і тому можуть відіграти ключову роль у відбудові України шляхом використання моделі EPCF (інжиніринг, закупівлі, будівництво та фінансування) та форм державно-приватного партнерства.

Масштабними інвестиціями може відзначитися енергетичний сектор України. Компанія DTEK, як один із провідних інвесторів в енергетику, профінансувала 650 млн грн у вітрову електростанцію, що знаходиться за 70 км від лінії фронту. Україні слід накопичити 10 ГВт нових потужностей з акцентом на відновлювальні джерела енергії та накопичення енергії. Компанія Eksim Enerji планує інвестувати 40 млрд дол у виробництво електроенергії, маючи завдання перевищити рівень 2,2 ГВт до 2027 року.

Аграрний сектор України у 2024 році забезпечив практично 59% від загального обсягу експорту країни (24,5 млрд дол). Основні експортні товари: соняшникова олія (5,1 млрд дол), кукурудза (5 млрд дол), пшениця (3,7 млрд

дол), ріпак (1,8 млрд дол) і соя (1,3 млрд дол). Попри існуючі геополітичні виклики, Туреччина відіграла ключову роль у підтримці зернової ініціативи, яка допомогла експортувати 33 млн тонн зерна через Чорне море. Українсько-Турецька ділова рада сьогодні в умовах російсько-української війни відіграє вагому роль у процесі мобілізації турецького бізнесу та підтверджує пряму налаштованість Туреччини на стратегічне довгострокове партнерство з Україною [1].

Отже, Україна та Туреччина можуть створити потужне економічне партнерство, яке буде вигідним для обох країн. Україні це дає доступ до нових ринків і інвестицій, а Туреччині – зміцнення позицій у Східній Європі та Чорноморському регіоні. Найбільш ефективна модель співпраці – не лише торгівля товарами, а й спільне виробництво, технології та стратегічна логістика.

Висновки до розділу

Сучасні пріоритети українсько-турецького партнерства розкриваються у географічному розташуванні, логістичних маршрутах, синергії промислового та технологічного партнерства, розвитку експортних можливостей, взаємодоповнюючих ринках, спільному баченні розвитку Чорноморського регіону, інвестуванні у нове будівництво. Обидві країни характеризуються вигідним географічним розташуванням, виходом до Чорного моря та взаємодоповнюваністю економік.

Важливим кроком для подальшого розвитку торговельно-економічного співробітництва є повноцінна реалізація Угоди про вільну торгівлю між Україною та Туреччиною. Це дасть можливість зменшити або скасувати мита, спростити митні процедури, збільшити обсяги експорту та імпорту, зробити продукцію дешевшою та більш конкурентоспроможною.

Основними напрямами розвитку торговельно-економічної співпраці України та Туреччина є поглиблення взаємної торгівлі товарами та послугами,

реалізація Угоди про вільну торгівлю, розвиток інвестиційного співробітництва та спільних підприємств. Важливими сферами співпраці виступають аграрний сектор, машинобудування, енергетика, транспорт і логістика, будівництво, туризм та військово-промисловий комплекс. Значну увагу приділяють розвитку інфраструктури Чорноморського регіону, розширенню морських перевезень та співробітництву у сфері високих технологій і цифрової економіки. Перспективним напрямом також є участь Туреччини у відбудові України та спільні проєкти у сфері енергетичної безпеки.

ВИСНОВКИ

Детермінанти економічного партнерства України та Туреччини: вигідне географічне положення, взаємодоповнюваність економік, стратегічне партнерство, Угода про вільну торгівлю, інвестиційна зацікавленість та розвиток міжнародної логістики. Співробітництво між партнерами відбувається паралельно на двосторонньому рівні та в межах регіональних організацій, ініціатив та програм.

Стратегічне партнерство – це сучасна форма довгострокової співпраці між державами, яка ґрунтується на спільних інтересах, взаємній вигоді та координації дій у важливих сферах діяльності. Стратегічне партнерство між Україною та Туреччиною базується на спільних інтересах у Чорноморському регіоні, розвитку торгівлі, оборонної співпраці та підтримці територіальної цілісності України. Головне призначення угоди про стратегічне партнерство полягає у створенні міцної основи для довгострокового стратегічного партнерства між Україною та Туреччиною, зміцненні економічних зв’язків і підвищенні рівня безпеки та стабільності в регіоні.

Ключовими сферами партнерства між Україною та Туреччиною є: торговельно-економічна співпраця, оборонна та військово-технічна сфера, політичне та стратегічне партнерство, інфраструктура та транспорт, енергетика, культурно-гуманітарна сфера. Торговельно-економічних відносин між Україно та Туреччиною розвиваються на основі Угоди про вільну торгівлю між Україною та Туреччиною від 2022 року.

Основні аспекти Угоди про вільну торгівлю між Україною та Туреччиною: скасування та зниження митних тарифів, розширення доступу до ринків, лібералізація торгівлі товарами, технічні стандарти та сертифікація, митне співробітництво, захист інвестицій та розвиток бізнесу, правила походження товарів, механізм врегулювання спорів та поглиблення економічної інтеграції.

Роль Туреччини, як торгівельного партнера України постійно зростає. У 2015 році частка Туреччини у вітчизняному товарному експорті склала 6,8%, в імпорті – 7,3% на фоні поточного негативного сальдо. Проблеми, що стримують зростання обсягів взаємної торгівлі пов'язані із сировинним характером вітчизняного експорту, асиметрією торговельної ситуації, зміна сальдо з позитивного на негативне, ускладнені митні процедури, відсутності системної інституційної підтримки взаємної торгівлі тощо.

Україна імпортує з Туреччини текстиль і одяг, побутову техніку та електроніку, машини й обладнання для промисловості, хімічну продукцію, харчові товари, будівельні матеріали, металопродукцію, автозапчастини та комплектуючі. Україна активно експортує до Туреччини: зернові, сою, соняшникову олію та метали.

Туреччина успішно реалізовує державні програми підтримки експортної діяльності: підтримка заснування новітніх експортних виробництв, модернізація обладнання діючих виробництв і фінансування наукових досліджень, зміцнення конкурентоспроможності, залучення висококваліфікованих кадрів, підтримка експортної діяльності аграрної продукції, формування сприятливого іміджу турецьких брендів за кордоном. Досвід Туреччини у забезпеченні економічного зростання є корисним для України, зокрема реалізовані структурні реформи, фінансово-податкова та грошово-кредитна політики, стратегія розвитку малого і середнього бізнесу, інституційна підтримка експорту, експортна орієнтованість економіки, формування сприятливого економічного клімату.

Важливим напрямом між країнами є розвиток стратегічного партнерства та реалізація Угоди про вільну торгівлю, що сприятиме зростанню товарообігу й економічному розвитку обох держав. Туреччина є просто партнером у сфері торгівлі, а й партнером у процесі забезпечення безпеки транспортних і логістичних маршрутів, судноплавства, оборони, транспорту, енергетики та туризму. Ключовою особливістю співпраці є взаємна зацікавленість у

розвитку інвестиційної діяльності та реалізації спільних проєктів у сфері інфраструктури, будівництва, енергетики й оборонної промисловості. Значний вплив на розвиток двосторонніх відносин має географічне розташування держав і доступ до Чорноморського регіону, що сприяє активному розвитку логістики та морських перевезень.

Ключовими пріоритетами співробітництва між Україною та Туреччиною є двостороння торгівля, іноземне інвестування, технологічне партнерство, промислове і логістичне співробітництво, інвестиційні платформи, індустріальні хаби, транспортні коридори, агропромислова галузь, співпраця в межах Чорноморського регіону.

Розвиток торгівлі між Україною та Туреччиною є одним із ключових економічних напрямів для обох держав. Пріоритетні напрями розвитку торговельно-економічної співпраці України і Туреччини: поглиблення зони вільної торгівлі, розвиток транспортної логістики, спільне виробництво та інвестиції, цифрова економіка та інформаційні технології, туризм і культурна співпраця, енергетичне партнерство, безпека Чорного моря.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бізнес-діалог між Туреччиною та Україною: розвиток торгівлі, інвестицій та відновлення. URL: https://eba.com.ua/biznes-dialog-mizh-turechchynoyu-ta-ukrayinoyu-rozvytok-torgivli-investytsij-ta-vidnovlennya.

2. Бояр А. О., Лажнік В. Й. Динаміка та сучасний стан товарної торгівлі між Україною та Туреччиною. *Проблеми сучасних трансформацій*. 2023. №10. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/items/c11e31cf-8274-4ff6-a292-165ccdfaf285.

3. Буряк А. А., Пальчик Т. А. Міжнародне економічне співробітництво України та Туреччини: особливості в умовах сучасності. URL: https://reposit.nupp.edu.ua/files/original/26/12883/c7d818c0eda988f124ce16d782f44922ec0bc745.pdf.

4. Величко К. Ю., Рачкован О. Д. Стратегічне партнерство України: концептуальні основи та сучасні реалії. *Економічний простір*. 2025. № 198 2025. С. 15-22.

5. Гуманітарна політика в Україні: виклики та перспективи (Біла книга) : аналіт. доп. / [Сінайко О. О.(кер. авт. кол.), Тищенко Ю. А., Каплан Ю. Б., Михайлова О. Ю., Валевський О. Л. та ін.] ; за заг. ред. Ю. Б. Каплан, Ю.А. Тищенко. Київ : НІСД, 2020. 126 с.

6. Єгерт А. Українсько-турецькі відносини під час російсько-української війни. *Науковий блог Національного університету "Острозька академія"*. URL: https://naub.oa.edu.ua/ukrayinsko-turetski-vidnosyny-pid-chas-rosijsko-ukrayinskoyi-vijny.

7. Іщенко А. Стратегічне партнерство України та Туреччини у військово-технічній та торговельній сферах. URL: https://ur.knute.edu.ua/server/api/core/bitstreams/6a812736-28d6-4a59-b6fa-fff7d22a2ba8/content.

8. Кацімон О. Україна та Туреччина поглиблюють співпрацю у сфері оборони: затверджено новий меморандум. URL: https://suspilne.media/863765-

ukraina-ta-tureccina-poglibluut-spivpracu-u-sferi-oboroni-zatverdzeno-novij-memorandum.

9. Кудирко Л., Ватах Ю. Стратегічне партнерство України та Туреччини у військово-торговельній сфері. *Економічний простір*. 2024. №191. С.185-192.

10. Лаб'як І. Війна в Україні змушує ЄС миритися з Туреччиною: деталі від Politico. URL: https://tsn.ua/politika/viyna-v-ukrayini-zmushuye-yes-myrytysia-z-turechchynoiu-detali-vid-politico-3015785.html.

11. Мосієнко М. Відносини України та Туреччини в умовах повномасштабної російської агресії. URL: https://hvylya.net/uk/analytics/291543-vidnosini-ukrajini-ta-turechchini-v-umovah-povnomasshtabnoji-rosiyskoji-agresiji.

12. Небаба Н., Рудь-Вольга Д. Перспективи українсько-турецьких торговельно-економічних відносин. *Актуальні проблеми економіки*. 2019. №9. С. 31-42. URL: https://eco-science.net/archive/2019/APE-09-2019/9.19_note_ukr_Nebaba%20O.pdf.

13. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: https://statzvit.ukrstat.gov.ua.

14. Офіційний сайт Державної митної служби України. URL: https://customs.gov.ua/en.

15. Офіційний сайт Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства України. URL: https://me.gov.ua/?lang=uk-UA.

16. Офіційний сайт Посольства України в Турецькій Республіці. URL: https://turkiye.mfa.gov.ua.

17. Офіційний сайт Президента України. URL: https://www.president.gov.ua/news/strategichne-partnerstvo-ukrayini-j-turechchini-pidkriplene-67925.

18. Офіційний сайт Торгово-промислової палати України. URL: https://ucci.org.ua/press-center/ucci-news/ogliad-rinku-turechchina?utm_source=chatgpt.com.

19. Пічкурова З. Розвиток зовнішньої торгівлі України в умовах війни. Економіка та суспільство. 2024. №(70). URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/5408.

20. Політичні відносини між Україною і Туреччиною. URL: https://istanbul.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/5471-politichni-vidnosini-mizh-ukrajinoju-i-turechchinoju.

21. Полякова Ю. В., Шайда О. Є., Миронова М. І. Економічний розвиток та зовнішня торгівля України. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету*. 2022. Вип. 70. С. 94-101.

22. Солових Є. М. Україна-Туреччина: політико-економічні аспекти взаємовідносин і перспективи розвитку. *Вісник ХНУ імені В. Каразіна*. 2018. Вип. 8. С. 80-87.

23. Стратегічне партнерство з Турецькою Республікою: зовнішньоекономічні аспекти. URL: https://niss.gov.ua/publikatsiyi/analitychni-dopovidi/stratehichne-partnerstvo-z-turetskoyu-respublikoyu.

24. Тарасовський Ю., Мануілов О. Україна наростила імпорт на 31%, до $14,8 млрд. Туреччина – у трійці найбільших торговельних партнерів. https://forbes.ua/news/ukraina-narostila-import-na-31-do-148-mlrd-turechchina-u-triytsi-naybilshikh-torgovelnikh-partneriv-10032026-36971.

25. Угода про вільну торгівлю між Урядом України та Урядом Турецької Республіки. URL: https://me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=a584be2b-268e-4c61-b0fa-489b49dbb9fd&tag=UgodaProVilnuTorgivliuMizhUriadomUkrainiTaUriadomTuretskoiRespubliki.

26. Україна й Туреччина розширюють співпрацю між регіонами. URL: https://www.president.gov.ua/news/ukrayina-j-turechchina-rozshiryuyut-spivpracyu-mizh-regionam-96541.

27. Україна та Туреччина: стратегічне партнерство, інвестиції та нові економічні горизонти. URL: https://largos-real.com/news/ukrayina-ta-turechchyna-strategichne-partnerstvo-investycziyi-ta-novi-ekonomichni-goryzonty/?utm_source=chatgpt.com.

28. Ус І. Зовнішня торгівля України товарами: підсумки 2025 року. URL: https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/zovnishnya-torhivlya-ukrayiny-tovaramy-pidsumky-2025-roku.

29. Федун І. Л., Генералов О. В. Туреччина – міжнародний торговельний партнер України. *Економіка і суспільство*. 2018. Випуск 18. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/18_ukr/11.pdf .

30. Федун І., Стецько М., Стржельська І. Торговельне співробітництво України з Турецькою республікою. *Економіка і суспільство.* 2023. Випуск 47.

31. Які перспективи отримає український бізнес від співпраці з Туреччиною. URL: https://agronews.ua/news/yaki-perspektyvy-otrymaye-ukrayinskyy-biznes-vid-spivpraczi-z-turechchynoyu.

32. AgroPortal URL: https://agroportal.ua/en.

33. Kopych R., Zyra J. Trading partners and output growth in Ukraine. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wroclawiu*. 2023. №67(4). 172-181 pp.

34. Nesuk M., Ksiondzyk N. Ukraine in Turkish Foreign Policy. URL: http://litopys.org.ua/ukrxx/e12.htm.

35. The agreement on a free trade area between Ukraine and Turkey is the result of three decades of cooperation and friendship between the two countries - Volodymyr Zelenskyy. URL: https://www.president.gov.ua/en/news/ugoda-pro-zonu-vilnoyi-torgivli-mizh-ukrayinoyu-j-turechchin-72705.

36. The government approves the Free Trade Agreement between Ukraine and Turkey. https://me.gov.ua/News/Detail/16452e64-8108-4387-831c-bd6f1c59aaa1?lang=en-GB&title=TheGovernmentApprovesTheFreeTrade Agreement BetweenUkraineAndTurkey&utm&isSpecial=true

37. Turkey in the Foreign Trade of the Ukrainian SSR (1921–1923). URL: https://ud.gdip.com.ua/en/turkey-in-the-foreign-trade-of-the-ukrainian-ssr-1921-1923.html.

38. Türkiye ratifies free trade agreement with Ukraine. URL: https://www.pravda.com.ua/eng/news/2024/08/02/7468611.

39. Turkiye Ukraine Free Trade Agreement: Gains and Expectations. URL: https://www.customspartners.com.tr/en/turkiye-ukraine-free-trade-agreement--gains-and-expectations.

40. Ukraine looks to boost trade with Turkey to $10 bln. URL: https://interfax.com/newsroom/top-stories/109865.